

Rezolucija Informbiroa 1948: Sukob Tita i Staljina

Marin, Roko

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:124061>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij politologije

Roko Marin

Rezolucija Informbiroa 1948.: Sukob Tita i Staljina

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Rezolucija Informbiroa 1948.: Sukob Tita i Staljina

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Boško Picula

Student: Roko Marin

Zagreb

Rujan, 2023.

Izjava o autorstvu rada i poštivanju etičkih pravila u akademskom radu

Izjavljujem da sam diplomski rad „Rezolucija Informbiroa 1948: Sukob Tita i Staljina“, koji sam predao na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Boško Picula, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Roko Marin

Sadržaj

POPIS KRATICA	1
1. UVOD	3
2. TEORIJSKO METODOLOŠKI OKVIR RADA	4
3. RATNA DOGAĐANJA KOJA SU PRETHODILA RASKOLU.....	6
4. DOGAĐAJI KOJI SU DOVELI DO RASKOLA.....	10
4.1. PRVI SIMPTOM SUKOB SA SSSR-OM: TRST	11
4.2. SUKOB S AUSTRIJSKIM KOMUNISTIMA	13
4.3. POKUŠAJ STVARANJA FEDERACIJE S BUGARSKOM.....	13
4.4. POGLED NA ALBANIJU	15
4.5. ULOGA U GRČKOM GRAĐANSKOM RATU	17
5. REZOLUCIJA INFORMBIROA	18
5.1. POSTAVLJANJE PLOČE	18
5.2. KORESPONDENCIJA PISMIMA: OPTUŽBE I OPOVRGAVANJA	20
5.3. REZOLUCIJA U BUKUREŠTU	22
5.4. PROMAŠENA KOLEKTIVIZACIJA	24
6. ODNOS PREMA TITU U EUROPI NAKON REZOLUCIJE	25
6.1. STALJINOVE EUROPSKE ČISTKE	25
7. TITOVO OBRAČUNAVANJE S UNUTARNJIM NEPRIJATELJIMA	27
7.1. SLUČAJ ANDRIJE HEBRANGA I SRETENA ŽUJOVIĆA.....	27
7.2. GOLI OTOK	28
8. OTVARANJE ZAPADU	31
8.1. STRAH OD RUSKE INVAZIJE	32
8.2. TRŠĆANSKO PITANJE	33
9. STALJINOVA SMRT I SMIRIVANJE SITUACIJE	34
10. ZAKLJUČAK	36
POPIS LITERATURE:	38
Sažetak	41

POPIS KRATICA

KPJ – Komunistička partija Jugoslavije

SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

AVNOJ – Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije

NKOJ - Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije

NOVJ – Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije

NFRJ - Federativna Narodna Republika Jugoslavija

UNRRA - United Nations Relief and Rehabilitation Administration

SAD – Sjedinjene Američke Države

KPJK - Komunistička partija Julijanske Krajine

KPS – Komunistička partija Slovenije

KP – Komunistička partija Austrije

UN- Ujedinjeni narodi

CK – Centralni komitet

KPM – Komunistička partija Makedonije

KPB – Komunistička partija Bugarske

DAG – Demokratska armija Grčke

SKP(b) – Savezna komunistička partija (boljševika)

KPH – Komunistička partija Hrvatske

OZNA – Odjeljenje za zaštitu naroda

UDBA – Uprava državne bezbednosti

KPSS – Komunistička partija Sovjetskog Saveza

NKVD – Narodni komesarijat za unutrašnje poslove SSSR-a

CIA – Central Intelligence Agency

KGB – Komitet državne sigurnosti

1. UVOD

Kraj Drugog svjetskog rata donio je olakšanje koje je postepeno prelazilo u zabrinutost. Veliki ekonomski gubitci, glad i neimaština vladali su Europom. Glavni fokus predstavljale su obnova infrastrukture i ekonomije te ideološka podjela kontinenta. U takvim trenutcima, velik šok postala je Rezolucija Informbiroa, sastanak na kojemu su 28. lipnja 1948. članovi Informbiroa predvođeni SSSR-om optužili vodstvo Jugoslavenske partije za mnoge „grijehe“, što je rezultiralo totalnim zahlađenjem odnosa Komunističke Partije Jugoslavije (KPJ) sa svojim dojučerašnjim saveznicima i prijateljima (Pirjevec, 2012: 273). Zbog neočekivanosti samog događaja i nepredvidljivosti ishoda, ova je tema vlastitu popularnost u znanstvenom svijetu stekla praktički odmah. Međutim, zbog tajnosti Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), odnosno zbog zabrane pristupa službenim dokumentima (Jakovina, 2011: 24), ova tema je opširnije istražena tek na kraju osamdesetih godina 20. stoljeća. Padom same Jugoslavije i raspadom SSSR-a ponovno je probuđena znatiželja znanstvene zajednice za analizu i istraživanje Rezolucije Informbiroa.

U prvom se dijelu rada obrađuje početak “trzavica” između Staljina i Tita. Od velike je važnosti prikazati detaljan pregled događaja za vrijeme samog rata i par poslijeratnih godina jer su se tu položili sami temelji za kasniji sukob. Događaji poput jugoslavenskog pokušaja ujedinjenja s Bugarskom u istu federaciju te sukob Komunističke partije Jugoslavije s komunističkim partijama u Albaniji, Italiji i Austriji. Početni dio analize završava objašnjenjem krize vezane uz Grčki građanski rat, jugoslavenske potpore grčkim komunistima (Jakovina, Previšić, 2020). Središnji dio rada započinje korespondencijom između vrha sovjetske politike koja je više puta ukorila jugoslavenski vrh te izrazila „zabrinutost zbog puta kojim je krenula Jugoslavenska Kompartija“ (Pirjevec, 2012: 256). Temeljni dio ovoga rada je Rezolucija Informbiroa koja se odvila u Bukureštu 28. lipnja 1948. godine. Sama Rezolucija je središnji dio rada u kojem će detaljno biti opisano kako je Rezolucija nastala, kako je sastanak izgledao te kako su Tito i vrh KPJ reagirali na nju.

Posljednji dio rada sažima sve prethodne informacije te ima zadaću objasniti stišavanje samog sukoba, situaciju nakon Staljinove smrti te polaganu normalizaciju odnosa između država. U tom dijelu rada uvidjet će se koliko je Staljinova smrt zapravo olakšala pad tenzija i normalizaciju odnosa. Naposljetku, u zaključku, objasnit će se bit cijelog rada kroz odgovor na postavljene hipoteze te istraživačko pitanje.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR RADA

Rezolucija Informbiroa široko je obrađena u povijesnim i politološkim znanstvenim krugovima jer je označila prekretnicu u suradnji između komunističkih zemalja. Taj je sukob omogućio Jugoslaviji da stekne samopouzdanje kojim je kasnije kreirala vlastitu unutarnju i vanjsku politiku obračunavši se s političkim neprijateljima u vlastitim redovima i nametnuvši se kao jedan od glavnih aktera kasnijeg pokreta Nesvrstanih. Dosadašnja literatura fokusirala se na obradu unutarnjih partijskih borbi u Jugoslaviji za vrijeme Rezolucije (Banac 1988, Previšić 2019) te na samog Tita i njegov cjelokupni politički život (Pirjevec 2012, Goldstein 2015, Maclean 1980). U literaturi su prisutne određene analize sukoba Tita i Staljina kroz položaj Hrvatske i utjecaja samog raskola na Hrvatsku, njezine političare i narod (Jakovina 2003, Radelić 2006).

U ovom radu koristit će se kvalitativna metoda analize literature preko koje se nastoji utvrditi položaj Jugoslavije u međunarodnom pokretu prije i poslije Rezolucije Informbiroa. Glavni predmeti analize su osobni sukob Staljina i Tita te ekonomski, ideološki i politički sukob između SSSR-a te Jugoslavije i njegove posljedice na međunarodnu ulogu FNRJ. Glavne jedinice literature koje će se koristiti su knjige, zbornici radova, znanstveni i novinski članci preko kojih se dobiva točniji opis povijesnih događaja, te detaljniji uvid u obilježja samog sukoba, što znači da je rad studija slučaja.

Rad se bavi sukobom između dvije države, i njihovih vođa što spada pod teoriju međunarodnih odnosa u polju političkih znanosti. To je važno za istaknuti zbog paradigme koja prožima vanjskopolitičke odnose država u vrijeme Rezolucije Informbiroa. Ta paradigma je realizam, te preko nje možemo objasniti poslijeratnu podjelu Europe na različite interesne sfere među kojima je bila i Jugoslavija. Iako Rezolucija Informbiroa iz realističke perspektive nije tema ovoga rada, nužno je istaknuti važnost realizma kao paradigme u godinama nakon rata. Točnije, upravo je realizam, tijekom poslijeratnih godina, bio glavni *modus operandi* političkog vrha. Sukladno tome, potrebno je u uvodu, kroz prizmu realizma, ukratko objasniti način razmišljanja samih država te u skladu s realističnom paradigmom postaviti hipotezu i istraživačka pitanja. Ovaj rad također može poslužiti budućim znanstvenicima koji žele nadograditi samu materiju obrazloživši Rezoluciju Informbiroa, njene uzroke i posljedice kroz perspektivu i tipove realizma kao dominantnog smjera razmišljanja među sustavima vlasti tada.

Postoji više različitih oblika pristupa realizmu, ali svaki od njih se sastoji od bar dvije standardne komponente: države i moći. Kvalitetna država i moć su jedini način za osiguranje i opstanak mira koji je nužan za očuvanje čovječanstva. Državna moć se ne iskazuje samo vojnim

intervencijama, ratovima već i ekonomijom, blagostanjem naroda te nametanjem vlastitog interesa na druge države (Mearsheimer, 2013: 88). SAD i SSSR su nakon rata uspostavile bipolaran svijet kojeg su podijelile po vlastitim interesima. Dvije *supersile* su bile svjesne vodeće pozicije u svojem bloku te nisu dopuštali nikakve ugroze njihovih interesa. Jugoslavenski komunisti su vlastiti legitimitet osigurali uspjesima u ratu, a to je za realiste postao dovoljni okidač za postizanje „radikalne transformacije društva“ (Jović, 2013: 17) osiguravši kompletnu društvenu potporu režimu. U ovom radu pokazat ćemo elemente realizma u kojima je Jugoslavija mobilizirala mase, održavala pritisak na susjedne zemlje preko prijetnje vojne invazije, te čak podupirala otvorene pobune u stranim državama kako bi ostvarila svoje interese. Izgradnja funkcionalne države koja je konkurentna u međunarodnom sustavu vlasti je također jedan od elemenata realizma kojeg ovaj rad obrađuje. Prvobitni rast moći zaslijepio je samog Tita te ga je nevoljko uvukao u sukob sa SSSR-om odnosno Staljinom, što ga je kasnije primoralo da odustane od teritorijalnog širenja države te da se fokusira na izgradnju neovisnosti, mira i alternative u bipolarnom svijetu. Tu vidimo realistički način razmišljanja u međunarodnom pogledu; u prvom momentu vidimo ratni uspjeh koji je rezultirao etabliranjem vlasti i širenjem nacionalnih interesa, a u drugom nacionalni interes koji dovodi Jugoslaviju u sukob s dojučerašnjim saveznicima, prisilivši ju da drastično promjeni politiku i postavi mir, suradnju i osiguranje vlasti kao nove interese.

Cilj je ovog rada pružiti sveobuhvatan i jezgrovit pregled postojeće literature koja analizira sam raskol te jasno objasniti njegove uzroke, razvoj i posljedice te naposljetku završetak samog sukoba, odnosno Rezolucije Informbioa. Podaci dobiveni analizom nadopunit će se odgovorom na pitanje: na koji način je sukob Staljina i Tita utjecao na položaj Jugoslavije u međunarodnom poretku? Uspješan odgovor na to pitanje zahtijeva odgovor na sljedeće potpitanje: kako je sukob između SSSR-a i Jugoslavije pridonio Titovom učvršćivanju vlasti u državi, te na koji je način sukob sa Staljinom pružio novu legitimaciju Titovom režimu? Temeljna hipoteza ovoga rada je kako je Rezolucija Informbioa trajno oslabila Jugoslaviju natjeravši ju da postane ovisna o ekonomskoj pomoći SAD-a.

Prošlo je 75 godina od same Rezolucije Informbioa i svijet se ponovno bliži bipolarnom uređenju vlasti. Manje države grupiraju se uz veće hegemonone koji će najbolje čuvati njihove interese, te je u takvim prilikama vrlo važno objasniti situaciju u međunarodnim odnosima jugoistočne Europe nakon Drugog svjetskog rata u kojoj se manja država obranila od pritiska cijelog bloka država predvođenih SSSR-om, te promijenila vlastiti kurs k miru i ostvarivanju neutralnosti.

3. RATNA DOGAĐANJA KOJA SU PRETHODILA RASKOLU

U kasnim tridesetim godinama 20. stoljeća svijet je bio pred još jednim globalnim sukobom. Rat je već počeo ali se polako krenuo širiti kao sukob svjetskih razmjera. Sovjetski Savez bio je u prijateljskim odnosima s Hitlerovom Njemačkom, nadajući se kako će Hitlerova ambicija za vlašću i želja za sukobom uskoro prestati. U tim okolnostima, 6. travnja 1941. Sovjetski Savez potpisuje Pakt o prijateljstvu i nenapadanju s Kraljevinom Jugoslavijom (Banac, 1988: 20). Hitler ponovo iznenađuje sve vođe u Europi vlastitom bahatošću te isto jutro napada Jugoslaviju čija Vlada i kralj bježe u London (Banac, 1988: 20). Sovjetski Savez ubrzo povlači svoj potpis s ugovora i završava diplomatsku korespondenciju s tada već Vladom u egzilu, ne želeći ugroziti privremeno prijateljstvo s Njemačkom. U godinama koje dolaze, Sovjetski Savez nije znao kome se prikloniti na prostorima jugoistočne Europe i Balkana, odnosno s kim točno uspostaviti diplomatski odnos.

Tito se već tada, uvidjevši teror koje su nacističke jedinice i njihovi domaći poltroni vršili nad narodom diljem Balkana, uvjerio u neizbježnost oružane borbe za koju se krenuo pripremati. U tom trenutku su komunisti na Balkanu u Staljinu vidjeli apsolutnog vođu i idola pa su Tito i ostali komunistički vođe pripremali svoju ideologiju kompletno po uzoru na Staljina i SSSR (Banac, 1988: 23). Kako je sukob rastao, Tito i komunisti su uživali sve veću popularnost seljaka i radnika (Strugar, 1978: 27). Banac piše o razlozima zbog kojih se SSSR protivio prevelikom isticanju komunista u Jugoslaviji: Staljin je bio svjestan nužnosti vlastitog saveza s Britancima, koji su već imali izabranog „miljenika“ u Jugoslaviji – Dražu Mihailovića i njegove četnike te bi svaki neodobreni sukob komunista s njima ugrozio savezništvo s Englezima. Tito je poslušao naputke iz Moskve te je prisustvovao na dva sastanka s Dražom, u kojemu je učinio sve na pregovaračkom stolu kako bi nagovorio Mihailovića na organizaciju zajedničkog otpora prema nacistima, ali pregovori nisu urodili plodom (Banac, 1988: 25).

Ne samo da su pregovori propali, već Tito u korespondenciji s Moskvom naglašava zločine koje četnici čine te ogorčenost koju partizani (komunistički borci) osjećaju prema četnicima. SSSR i Staljin nisu činili gotovo ništa u tom razdoblju kako bi promijenili mišljenje engleskih saveznika u korist partizana i Tita, čak su i obnovili diplomatske veze s vladom Kraljevine Jugoslavije u Londonu te pripremali teren za veleposlanstvo u Sovjetskom Savezu (Banac, 1988: 26). Tito, ohrabren borbama i učinkovitošću vlastitih partizana, dobiva „vjetar u leđa“ i počinje donositi odluke bez da se prethodno savjetuje sa Sovjetima. Otvoreno ignorira zapovijedi Kominterne o prirodi osnivanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) te u studenom 1943., pretvara AVNOJ u „jezgru svoje vlade“ i dobiva

čin maršala, što je po prvi put razbjesnilo Staljina (Banac, 1988: 26). Dana 29. i 30. studenog 1943. u Jajcu AVNOJ postaje „vrhovno zakonodavno i izvršno predstavničko tijelo“ Jugoslavije te imenuje Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije (NKOJ) svojom privremenom vladom (Goldstein, 2015: 299). Tim činom vlada Kraljevine Jugoslavije u londonskom egzilu, s kraljem Petrom, prestaje predstavljati Jugoslaviju te im komunisti do daljnjega zabranjuju povratak u zemlju. (Goldstein, 2015: 299).

1943. godina označuje ulogu prekretnice u Titovoj vladavini. Nakon odolijevanja njemačkim ofenzivama Italija kapitulira te se Tito prvi put sastaje s britanskim brigadnim generalom Fitzroyjem Macleanom (Goldstein, 2015: 294). Susret je bio od ogromne važnosti za Tita i komuniste jer su upravo tad dogovorili buduću pomoć u više polja: na ratnom planu gdje je Tito dopustio savezničko bombardiranje vojnih ciljeva na području Jugoslavije te su se dogovarali i o slanju ekonomske i medicinske pomoći (Goldstein, 2015: 295, 296). Političko osamostaljivanje pripremila je Tita kao budućeg dužnosnika na činjenicu da može surađivati do neke točke i s ideološkim protivnicima poput kapitalističkog Zapada uz dobru volju i prijateljske odnose s „bratskim“ SSSR-om. Tito je iz tog razloga i dalje o svemu detaljno obavještavao Sovjetski Savez, odnosno Kominternu. Iste godine Staljin povlači potez raspuštanja Kominterne, zbog dokazivanja Zapadnim saveznicima kako SSSR „ne želi provoditi svjetsku revoluciju“ (Goldstein, 2015: 301).

Za vrijeme rata, Staljin je činio sve da izbjegne prestanak suradnje sa Zapadom te se ta odluka odnosila i na Jugoslaviju, zato što su Tito i partizani trebali djelovati izričito po nalogu samog Sovjetskog Saveza. Okvirno pravilo za partizane bilo je ne činiti ništa što bi potencijalno moglo ugroziti savezništvo sa Zapadom. To se na kraju uvelike isplatilo jer je upravo Staljinov postupak gašenja Kominterne okrenuo Britance prema partizanima. Tito je, što zaslugama vlastitih boraca, što glupošću i lošim odlukama samih četnika, uspio prebaciti „vodu na svoj mlin“ točno prije sastanka Churchilla, Roosevelta i Staljina u Teheranu. To je bio savršen *timing* jer se na tom sastanku, piše Goldstein, saveznici i službeno okreću Titu i partizanima. I upravo tu vidimo Titov urođeni smisao za vođu: smirivao je tenzije među partizanima i „drugovima“ koji su smatrali kako je potrebno pružiti veću razinu pritiska na što brže priznavanje njih samih kao savezničkih boraca, što je Tito odbio, odlučivši se za strpljiv put koji je postepeno rezultirao britanskim prihvaćanjem Titove ideje o federativnom uređenju Jugoslavije.

Tito je na Visu, 16. lipnja 1944., potpisao sporazum s Ivanom Šubašićem, bivšim banom Banovine Hrvatske, koji je sada obnašao ulogu mandataru Vlade u egzilu (Goldstein, 2015:

332). U tom sporazumu, Šubašić je u ime Vlade prihvatio federativno uređenje Jugoslavije, priznao funkciju NOVJ-a i obvezao se da će Vlada i NOVJ raditi na kreiranju zajedničke politike (Goldstein, 2015:332). Churchill je, kao i cijeli vrh engleske politike u tom trenutku, jasno podržavao Tita i partizane, ali oni su i dalje očekivali i podržavali nastanak monarhije nakon rata uz Tita kao glavnog ministra ili premijera izvršne vlasti. Tito to nije ni pomišljao prihvatiti, ali je odlučio ostaviti temu ustrojstva vlasti za kasnije doba, što je bilo mudro iz dva razloga: prvi je taj što je Tito imao pravu vlast i vojsku u zemlji, dok je Vlada u egzilu imala samo englesku potporu (Goldstein, 2015: 332). To znači da je on mogao manevrirati izjavama i odugovlačiti konkretna rješenja jer je, što rat duže traje, Tito postajao sve popularniji među narodom. Pri završetku rata i uoči potencijalnih izbora, Titu je bilo jasno da bi on i njegova komunistička stranka odnijeli većinu glasova i tako osvojili vlast. U isto vrijeme, piše Goldstein, jugoslavenska misija u Moskvi potpisuje sporazum o dodjeli zajma osiguravši tako financijsku potporu SSSR-a.

Na sastanku s Churchillom, u Napulju 12. kolovoza 1944., Tito je u svojoj klasičnoj maniri igrao dvostruku ulogu. Englezima je obećao demokratske izbore i da neće „nametati komunizam“ te je tim izjavama osigurao njihovu potporu do kraja rata (Goldstein, 2015: 338). Jedine „manje“ nesuglasice koje su nastale na sastanku bile su oko pitanja teritorija koji je prije rata pripadao Italiji i Austriji. U rujnu iste godine, u Moskvi se sastaje Tito s još jednim velikim vođom - Staljinom, po prvi puta nakon 1935. godine (Goldstein, 2015: 346). Goldstein naglašava važnost semantike na sastanku pri oslovljavanju Staljina i Tita. Naime, Tito je, koliko god respektabilan vođa i borac, i dalje „ispod“ Staljina. Staljin je Tita nazivao „Valter“, nadimkom kojeg je Tito koristio u doba Kominterne (Pirjevec, 2012: 43). Na prvi pogled takva dinamika nije problematična ili iznenađujuća, no, kao što Goldstein navodi, ona mnogo govori o budućnosti njihova odnosa. Drugim riječima, Staljin vrlo jednostavno komunikacijskim odnosno semantičkim manevrima nastoji subordinirati Tita. Sasvim precizno, Tito ne uživa identično poštovanje kakvo uživaju vođe Zapada. Staljin je od Tita zahtijevao da vrati kralja Petra na vlast čemu se Tito protivio jer bi za njega i, još važnije, njegove borce, to predstavljalo izdaju i „narod bi se pobunio“ (Goldstein, 2015: 346). Staljin i dalje ustraje u svojoj taktici zadovoljavanja Zapadnih saveznika koji podupiru koncept monarhije, ali ipak nudi Titu izbor da privremeno prihvati kralja, no samo da ga kasnije smijeni kad Zapad „ne bude gledao“ (Banac, 1988: 28). Tito je tom prilikom potpisao i sporazum kojim je dopušten ulazak Crvene Armije u prostor Jugoslavije te njena pomoć pri oslobađanju dijelova zemlje, ali uz uvjet da sve upravljačke ovlasti imaju partizanski odredi. Banac tvrdi kako je taj sporazum zapravo

formalno političko priznanje vlasti u državi jer u sporazumu nije bilo govora o kralju ili Šubašiću (Banac, 1988: 29). Istina je da je intervencija Crvene armije pomogla partizanskim ratnim planovima, no istovremeno je i ova povijesna epizoda dodatno podigla tenzije između Tita i Staljina. Naime, vojnici Crvene armije su tijekom intervencije silovali, pljačkali i vršili nasilje nad civilnim stanovništvom Jugoslavije, na što su, naravno, Tito i partijski vrh glasno prosvjedovali.

U Moskvi se odigrao još jedan bitan sastanak - onaj Churchilla i Staljina, te je taj sastanak postao jednim od važnijih razloga za sam sukob Tita i Staljina. Razlog je taj što je na tom sastanku dogovorena sfera utjecaja Zapada, kojeg su predstavljale Velika Britanija i SAD, te sfera Istoka predvođena Sovjetskim Savezom (Banac, 1988: 29). Sovjetski Savez je dobio većinski udio u Rumunjskoj, Bugarskoj i Mađarskoj, Velika Britanija dobila Grčku, dok su Jugoslaviju podijelili „*fifty – fifty*“ (Banac, 1988: 29). Ipak, Churchill se 1945., u tajnoj korespondenciji sa Staljinom, sovjetskom vođi požalio kako je Tito postao diktator te da nije siguran u pravi postotak utjecaja kojeg Velika Britanija ima u Jugoslaviji (Churchill, 1945: 340).

Mjesec dana nakon tog susreta Tito i Šubašić potpisuju drugi sporazum u Beogradu. U tom sporazumu kraljevska se vlast dodatno ograničava te on vlast mora prenijeti na regentsko vijeće sastavljeno od članova koje moraju odobriti Tito i Šubašić (Pirjevec, 2012: 197). Staljin i dalje provodi svoju taktiku u kojoj se fokusira na poraz Njemačke i Hitlera pa ne želi nepotrebno naljutiti zapadne saveznike. Churchill se već u tim trenucima osjećao „prevarenim“ od strane Tita te je Staljin pokušao smiriti situaciju pozvavši Tita i Šubašića u Moskvu (Pirjevec, 2012: 197). Tito je pretpostavljao uzrujanost Churchilla i Staljinovu spremnost udovoljiti britanskim zahtjevima te u Moskvu šalje Edvarda Kardelja, kojeg je Staljin izložio oštrim kritikama i otkrio mu sovjetsko–britanski sporazum o utjecajnim sferama (Banac, 1988: 30). Tito, kao što se to od njega i moglo očekivati, nije imao pretjerane namjere prihvatiti taj plan jer je on odlično bio svjestan vlastitog položaja, vjerujući u snagu i brojnost vlastitih boraca za potporu neovisnosti buduće države od prevelikih stranih utjecaja.

1945. je već svima bilo jasno da će nacizam pasti. Sovjetska Crvena armija napredovala je velikom brzinom prema Berlinu, zapadni Saveznici utaborili su se u Francuskoj te je sada došlo vrijeme za ozbiljne pregovore o podjeli svijeta. U ožujku, na Jalti, susreli su se Staljin, Roosevelt i Churchill (Radelić, 2006: 71). Odlučili su se za implementiranje sporazuma Tito–Šubašić i kako će ustavotvornom skupštinom zasjedati privremeni parlament sastavljen od „članova AVNOJ-a te prošli zastupnici prijeratne Narodne skupštine koji nisu surađivali s

okupatorom“ (Pirjevec, 2012: 198). Tito je nakon te odluke bio ogorčen na Sovjete jer je nakon ratnih zasluga, desetljeća suradnje i poslušnosti, očekivao veću razinu potpore za komunističku vlast u Jugoslaviji, ne neki oblik građanske vlasti koju su Britanci forsirali plašeći se još jedne jake komunističke države. Tu su na vrh ponovo izbile manje nesuglasice između Staljina i njegovog očekivanja apsolutne poslušnost Jugoslavije te Titovog inata koji je donekle provocirao Sovjete, postavljajući u privremenu Vladu političare koji nisu bili omiljeni SSSR-u, ali su ih Britanci cijenili (Pirjevec, 2012: 199). Sukob oko imenovanja političara u Vladu oteo se kontroli te je Tito na sjednici Politbiroa 15. ožujka 1945. priznao vlastitu pogrešku, davši obećanje kako će se u budućnosti nastojati savjetovati sa Sovjetima oko takvih odluka (Pirjevec, 2012: 200).

Na izborima za Ustavotvornu skupštinu 11. studenog 1945. pobjedu je odnijela koalicija Narodni front Jugoslavije, njome je vladala KPJ i predsjednik je bio Tito (Banac, 1988: 32). 29. istog mjeseca, Ustavotvorna skupština ukinula je monarhiju i proglasila Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju (FNRJ), čiji je ustav bio rađen na temelju Staljinovog iz 1936. (Banac, 1988: 32). Tito je sad imao sve što je htio, rat je praktički bio gotov i komunisti su imali svu pravu vlast u zemlji te se on mogao posvetiti gušenjem teritorijalnih „džepova“ u kojima su vlast držale ustaše i četnici. Naime, Tito je napravio novu državu u kojoj su samo 4 godina ranije izvršeni ogromni zločini među etnicitetima koji bi sada trebali biti „drugovi“ ili „prijatelji“. Država je i ekonomski poražena, vlada glad i neimaština, te su poduzeti bili prvi koraci kako bi se osigurao pristanak na humanitarnu pomoć iz UNRRA-e (United Nations Relief and Rehabilitation Administration), zapadnjačkoj organizaciji koja je distribuirala humanitarnu pomoć za lakšu rehabilitaciju nakon rata, većinski iz SAD-a (Pirjevec, 2012: 216). Tito je povukao i odlučni potez nacionalizacije gospodarskih proizvodnih sredstava, što ga je dovelo u nezahvalnu poziciju jer se određeni dio gospodarstva temeljio na tvrtkama iz inozemstva. Titov plan nacionalizacije i agrarne reforme nije bio isti kao i sovjetski. Sovjeti su jednostavno preuzeli zemlju od tzv. „kulaka“ i dali ju seljacima, dok je u Jugoslaviji proces uzimanja zemlje obuhvaćao i seljake koji su činili većinu u društvu te su držali veliki, ali fragmentirani dio obradivih površina (Pirjevec, 2012: 217).

4. DOGAĐAJI KOJI SU DOVELI DO RASKOLA

4.1 PRVI SIMPTOM SUKOBA SA SSSR-OM: TRST

Tito je prve naznake pretenzija na austrijske i talijanske granice javno iskazao u govoru na Visu u rujnu 1944. (Dragišić, 2020: 37). Zatim, Tito se u veljači 1945. sastaje sa *sikom* Haroldom Alexandrom, vrhovnim zapovjednikom savezničkih snaga na Sredozemlju (Pirjevec, 2012: 219). Na sastanku se dogovaraju oko sudjelovanja partizana u zaštiti komunikacijskih puteva između Austrije i Italije, računajući na ostvarivanje starih granica Jugoslavije sa Zapadnim zemljama (Pirjevec, 2012: 219). Tito je ponovno odlučio testirati Engleze, uzevši u obzir njihov dogovor o sferama utjecaja sa Sovjetima. On 5. travnja službeno putuje u SSSR u svrhu potpisivanja dvadesetogodišnjeg sporazuma o uzajamnoj pomoći i suradnji tih dviju država (Pirjevec, 2012: 219). Situacija između dvaju vođa na privatnoj razini nije bila toliko bajna. Pirjevec koristi Kardeljeve osobne primjedbe u kojima govori o slutnji „zlovolje” između Staljina i Tita“ (Pirjavec, 2012: 220). Nakon prijema, Tito i jugoslavenski čelnici osjećaju se dovoljno samouvjereni u podršku SSSR-a te 1. svibnja 1945. jedinice Jugoslavenske armije, pretrpivši velike gubitke, ulaze u Trst i Goricu, i to dan prije savezničkih jedinica (Goldstein, 2015: 358).

Saveznici su bili bijesni te su diplomatskim putem pritisnuli Tita, ali i Staljina, koji se opet složio sa Saveznicima, te je Tito naredio povlačenje trupa iz Trsta (Goldstein, 2015: 359). U svibnju se Tito također okušao u preuzimanju Koruške, dijela Austrije koji je imao značajnu slovensku manjinu. Ubrzo je Tito, kao i iz Trsta, trebao povući vlastite trupe, čime je otvoreno izrazio razočaranje (Goldstein, 2015: 359). Churchill i Staljin su se susreli na Potsdamskoj konferenciji, na kojoj je jedna od tema ujedno bila i Jugoslavija i njihova podjela utjecajnih sfera, a na kojoj su se obojica požalili jedan drugome o tome kako druga strana ima veći utjecaj nego što je dogovoren. Čak je Staljin naglasio kako Sovjeti i nemaju utjecaja na Jugoslaviju jer 90% vremena nemaju pojma što će Tito učiniti (Pirjevec, 2012: 223). Tito i vodstvo KPJ su već tada bili okarakterizirani kao nepredvidivi, tvrdoglavi i svojevoljni, mane koje Staljin nije imao običaj tolerirati.

U Parizu se održala Konferencija ministara vanjskih poslova koja je imala samo konzultativan karakter, na kojoj se jasno vidjelo kako su Amerikanci bili na strani Italije, dok je SSSR bio na jugoslavenskoj strani, ali po Titu nedovoljno (Goldstein, 2015: 359). Tito i partijski vrh odlučili su da će granice Jugoslavije postati one na kojima se tada nalazila njihova vojska, dok od Trsta i Koruške nisu odustajali u budućim godinama, često dajući izjave novinarima u kojima podržavaju narodne demonstracije. Oni su jasno iskazali želju za pripajanjem tih teritorija Jugoslaviji. Sam Staljin smatrao je kako su Talijani nanijeli veliko zlo

narodima Jugoslavije kroz godine te je iz tog razloga bio za pripojenje Trsta Jugoslaviji, ali istodobno nije htio riskirati rat sa saveznicima zbog jedne pomorske luke na Jadranu (Pirjevec, 2012: 222).

Teritorij, koji je obuhvaćao Trst i dijelove Italije, Slovenije i Istre, a za kojeg se države nisu mogle dogovoriti, ubrzo nakon izlaska jugoslavenskih jedinica iz grada podijeljen je u Zonu A, koju su kontrolirali Saveznici, i Zonu B, koju je kontrolirala Jugoslavija (Kessler, 2020: 184). Nakon toga je u Trstu brzo osnovana i Komunistička partija Julijske Krajine (KPJK) koja je bila direktno pod Komunističkom partijom Slovenije (KPS), odnosno pod KPJ (Kessler, 2020: 184). Kessler piše kako je ubrzo nakon uspostavljanja KPJK-a sama partija počela „pripremati teren“ za narodno prihvaćanje jugoslavenskog pripojenja Trsta, otvoreno zatraživši od građana Trsta potporu jugoslavenskoj aneksiji (Kessler, 2020: 184). Talijanski komunisti našli su se u nezahvalnoj poziciji u kojoj su preko noći trebali postati neprijatelji jugoslavenskih drugova s kojima su dotad gajili prijateljske odnose, ali su osjećali odanost prema vlastitoj zemlji i pokušaju zadržavanja teritorija. Jugoslavenski problem sa Sovjetskim Savezom nastao je 1946. kada su se Kardelj i Tito požalili Moskvi o talijanskoj partiji komunista, optužujući ih da imaju isti stav kao i ostale talijanske stranke (Kessler, 2020: 187). Moskva je smatrala KPJ krivom jer je ona ta koja je dovela sukob između komunističkih partija u javnost, što je po njima oslabilo percepciju komunističkog pokreta u svijetu, te je sama Moskva razumjela nezavidnu poziciju u kojoj su se talijanski komunisti našli (Kessler, 2020: 184). Staljin je Titu prenio stav Saveznika koji nisu odustajali od Trsta te je njegov prijedlog bio stvaranje slobodnog teritorija u Trstu.

U Pariškim mirovnim ugovorima iz 1947. godine zemlje pobjednice u ratu, među kojima i Jugoslavija, dogovorile su se, između ostalog, i o granicama između Italije i FNRJ te o stvaranju Slobodnog teritorija Trsta, neovisne i neutralne države između Italije i Jugoslavije (Ujedinjeni Narodi, 1950: 130). Tito je bio ogorčen tom odlukom te je zapovjedio jugoslavenskim zračnim snagama da natjeraju dva američka zrakoplova koja su upala u jugoslavenski zračni prostor na prisilno slijetanje (Pirjevec, 2012: 235). Sovjeti su odmah reagirali i ukorili jugoslavensku vlast. Kroz godine dogodile su se manje promjene u sastavu KPJK, koji je postajao sve više talijanski ali osim toga nije bilo većih sukoba ili promjena sve do 1953., kada je situacija ponovno eskalirala. Nakon Rezolucije Informbiroa došlo je do povećanja animoziteta prema komunistima u Jugoslaviji i talijanski su se komunisti priklonili Staljinovoj strani.

4.2 SUKOB S AUSTRIJSKIM KOMUNISTIMA

Jugoslavensko–austrijski odnosi nakon rata bili su na samome dnu. Deportiranje jugoslavenskih državljana njemačke narodnosti (tzv. *Volksdeutsche*) i sudjelovanje velikog broja Austrijanaca na strani nacističke Njemačke predstavljali su veliku prepreku u odnosima te dvije zemlje. Da stvari budu gore, kratka jugoslavenska okupacija Koruške i teritorijalne pretenzije prema Štajerskoj su već loše diplomatske odnose prebacili u još goru poziciju. Iako, cijeli odnos se činio kao da Jugoslaveni nisu zainteresirani za austrijske teritorije, koliko su bili za Trst i Goricu.

Jugoslavija je pokušala prezentirati svoju okupaciju Trsta kao prihvatljivu jer je i Austrija imala granični problem s Italijom, aludirajući pritom na pokrajinu Južni Tirol, te neslaganja koje su Austrija i Italija imale u to vrijeme (Graf, 2020: 198). Jugoslavija je imala velike simpatije komunističara i ostalih modernih političara u Austriji radi svoje zasluge u borbi protiv nacizma, ali nije vjerovala jugoslavenskim političarima, ujedno ni Titu, radi njihove okupacije Koruške (Graf, 2020: 198). Tito je više puta javno naglašavao simpatije prema austrijskim partizanima, pokušavši time prebaciti austrijske političare na svoju stranu u sukobu oko Trsta, ali bezuspješno (Graf, 2020: 199). Austrijski komunisti nisu podržali jugoslavenske pretenzije na teritorij susjednih zemalja, ali su radili na poboljšanju odnosa dvije države. Komunistička partija Austrije bila je dio vladajuće koalicije te su zatražili veću autonomiju za slovensku nacionalnu manjinu u Koruškoj, usputno slaveći uspjehe u integraciji oba naroda u Koruškoj i smanjivanju nacionalnih razlika među narodima Jugoslavije (Graf, 2020: 199). Kao što je već napisano, Komunistička partija Austrije imala je velike simpatije prema jugoslavenskim komunistima, na koje je gledala kao uzore, te nije znala kako reagirati kad se Rezolucija Informbiroa dogodila 1948. (Graf, 2020: 199). Jugoslavenske pretenzije na austrijski i talijanski teritorij dodatno su pogoršale situaciju među komunističkim partijama u Europi jer je Staljin postajao manje tolerantan na jugoslavensku, odnosno Titovu hrabrost ili, u međunarodnom pogledu, bahatost. Zatim je, radi jugoslavenskih teritorijalnih pretenzija i mogućnosti suradnje sa Zapadom, sve više na Jugoslavene gledao kao na političke rivale u istom taboru, nego na bratsku partiju. Bugarska i grčka situacija će djelovati kao „posljednja kap vode“ u čaši sukoba između Staljina i Tita.

4.3. POKUŠAJ STVARANJA FEDERACIJE S BUGARSKOM

Jugoslavenski odnosi s Bugarskom su od početka komplicirani. Ne samo zbog Drugog svjetskog rata i sudjelovanja Bugarske na strani Osovine, već zato što je Bugarska (a i Grčka)

držala teritorijalne pretenzije na Makedoniju te ju je okupirala u tom istom ratu. Stvar se dodatno zakomplicirala ratne 1941. godine kada se KP Makedonije (KPM) priključila KP Bugarske, čime je priznala okupaciju i bugarske teritorijalne pretenzije. Tito je odmah urgirao Kominterni da naredi KP Makedonije da se vrati u KPJ, te je Metodij Šatorov, tadašnji sekretar KPM smijenjen i isključen iz KPJ-a. Na njegovo mjesto došao je Lazar Koliševski, osoba kojoj je Tito vjerovao i koju je kontrolirao (Goldstein, 2015: 305). Time je Tito osigurao vlast u komunističkim ograncima unutar Makedonije te je konstantno naglašavao etničku, teritorijalnu i kulturnu neovisnost Makedonije od Grčke i Bugarske, pripajajući je slavenskim narodima i samoj Jugoslaviji. Time je „pokupio“ potporu velikog djela makedonske javnosti, što je razljutilo Bugare koji su Makedoniju smatrali dijelom vlastite države.

Samo ujedinjenje s Bugarskom predložio je Staljin u listopadu 1943. (Pirjevec, 2012: 239). Postojali su pokušaji osnivanja zajedničkih komunističkih partizanskih odreda između Jugoslavije i istočnih balkanskih država, ali Bugari, za razliku od Albanaca, nisu bili za tu ideju. Oni su svoje zapovijedi dobivali direktno od Moskve te su se fokusirali na sabotaže i demonstracije, vjerujući u trenutak kad će ih Crvena Armija osloboditi. Staljin ponovo u studenom 1944. godine Kardelju i Šubašiću govori o mogućoj jugoslavensko–bugarskoj federaciji (Banac, 1988: 44). Tito i jugoslavensko vodstvo bili su izuzetno oprezni u vezi Staljinovih savjeta, pokazujući kako je već tada postojao određeni sloj nepovjerenja u odnosu dvaju vođa. Jugoslaveni su tražili da, ako dođe do združene federacije, Bugarska postane sedma federativna republika te da se Pirinska Makedonija ujedini s Vardarskom Makedonijom (Banac, 1988: 44). Sovjeti su zagovarali ujedinjenje Bugarske s Jugoslavijom u dvojnog sistema i ravnopravnost Bugarske cijeloj Jugoslaviji u federaciji, što bi značilo kako bugarski dio, koji je bio direktno pod utjecajem Sovjeta, može kontrolirati jugoslavenske odluke. Jugoslavija je to odbila, inzistirajući na svom prijedlogu, dok su bugarski komunisti bili podijeljeni. Neki su bili protiv bilo kakvog ujedinjenja, naglašavajući samostalnost Bugarske, dok je određeni dio komunista bio za sovjetski prijedlog (Banac, 1988: 44).

26. siječnja 1945. u pitanje zajedničke federacije umiješali su se i Englezi, upozorivši Bugarsku da ne ulazi u federaciju s Jugoslavijom u bilo kakvom obliku te da odbiju bilo kakav pokušaj preuzimanja Pirinske Makedonije od strane Jugoslavena (Banac, 1988: 45). Englezi nadziru Bugarsku i aspiracije ujedinjenja s drugim zemljama još prije samog rata, ali su do jačanja KPJ i brzog prodora Sovjetske Crvene Armije smatrali kako oni sami mogu uspješno pretvoriti Bugarsku u vlastitu sferu utjecaja. Nakon ovakvog odvijanja situacije, pribijavali su se stvaranja još jedne velike komunističke države na Balkanu kojom bi Grčka bila kompletno

izolirana i ugrožena te su se počeli protiviti toj ideji (Ivašković, 2022: 520). Tito, u svibnju 1945. javno izjavljuje kako Jugoslavija ne može postati žrtvom geopolitike velikih sila, nagovještavajući osamostaljivanje vlastite politike te prestanak slušanja naredbi iz Moskve i Londona (Ivašković, 2022: 529). U skladu s tom odlukom, 1947. na Bledu, Tito i Georgi Dimitrov i bugarska delegacija potpisuju sporazume o prijateljstvu, ekonomskim odnosima, carinama i pravnim pitanjima te se Jugoslavija odrekla prava na ratnu odštetu, dok je Bugarska pristala na jugoslavenske zahtjeve o Pirinskoj Makedoniji (Banac, 1988: 48).

Tito i Dimitrov u prosincu iste godine potpisuju sporazum o prijateljstvu u Evksinogradu (Banac, 1988: 49). Staljin poziva Dimitrova i Tita u Moskvu, Tito ponovno šalje Kardelja umjesto samostalnog odlaska te im Staljin „čita bukvicu“ o sporazumima koji su potpisani između dvije države, pogotovo vezano uz evksinogradske jer je to, po Staljinu, otvoreni poziv za rat (Banac, 1988: 53). Staljin im otvoreno zamjera što provociraju Zapad tako što podupiru grčke komuniste i Jugoslaviji što planira poslati dvije divizije u Albaniju (Perović, 2007: 52). Staljin im savjetuje da se spoje u federaciju što prije, dok Kardelj mora potpisati ugovor u kojem se Jugoslavija obvezuje za konzultaciju sa SSSR-om u pitanjima vanjske politike (Maclean, 1957: 324).

4.4. POGLED NA ALBANIJU

Etnički problemi na Kosovu i jugu Srbije između Srba i Albanaca sežu stoljećima. Komunistički vođe na polovici 20. stoljeća odlučili su stati na kraj etničkim problemima i postavili su fokus na budućnost. Komunistička partija Albanije se izgradila po uzoru na KPJ (Suljagić, 2019: 215). U proljeće 1943. Banac piše o predstavniku partizanskih odreda Makedonije i Kosova, Svetozaru Vukmanoviću zvanom Tempo, koji je predložio stvaranje balkanskog štaba s Albanijom, Grčkom i Bugarskom, dok bi Jugoslavija naravno imala glavnu ulogu. Grci i Bugari su odbili prijedlog, dok su se Albanci, vođeni dobrim odnosima i velikim utjecajem KPJ pristali pridružiti. Tito ipak odbija Tempovu ideju jer je točno procijenio kako bi to narušilo ugled Jugoslavije kao komunističke predvodnice u tom dijelu Europe (Banac, 1988: 43).

Dok je Staljinova čudna kalkulacijska politika sprječavala bugarsko ujedinjenje s Jugoslavijom, nije mogla prodrijeti u jugoslavenski utjecaj na Albaniju. 28. svibnja 1945. jugoslavenska vlada prva je priznala neovisnost Albanije i otvorila veleposlanstvo u Tirani (Suljagić, 2019: 215). Jugoslavija se od samog početka obvezala pružiti političku, diplomatsku

i veliku ekonomsku pomoć, koja je 1948. iznosila 705 milijuna dinara, te je ubrzo preuzela ulogu glavnoga vanjskopolitičkog partnera Albanije (Suljagić, 2019: 216). Za razliku od prethodnih sukoba s Italijom, Austrijom i Bugarskom, Jugoslavija je veliku količinu truda uložila u razvitak te zemlje, pružajući ne samo već navedene oblike pomoći, već i pomoć pri ideološkom organiziranju društva u Albaniji te organiziranju samog oblika vanjske i unutarnje politike.

Ipak, 1946. godine jugoslavenski veleposlanik u Tirani, Velimir Stojnić, počinje kritizirati albanski vrh tvrdeći kako su vrlo nezahvalni za pomoć koju dobivaju (Suljagić, 2019: 216). Jugoslavija ga promptno smjenjuje i na njegovo mjesto postavlja Josipa Đerđu koji, usprkos svemu, nastavlja s kritikama na račun albanskog vodstva. Iste godine u Beograd počinju pristizati obavijesti o većoj naklonosti albanskih političara k Sovjetskom Savezu nego Jugoslaviji. Tito je brzo ugovorio sastanak s Enverom Hoxhom, general-pukovnikom i albanskim vođom. Sastanak se održao tek nakon Titovog posjeta Moskvi gdje je od Staljina saznao kako SSSR nema pretenzije na Albaniju (Suljagić, 2019: 217). Na tom je sastanku obnovljena dobra suradnja između zemalja te je potpisan Sporazum o privrednoj suradnji koji je bio prvi od dvadesetak sporazuma između dvije države (Suljagić, 2019: 219).

1947. godine nastaju prvi pravi sukobi između Albanije i FNRJ oko ekonomske politike. Pojavljuje se Nako Spiru, albanski komunist, koji je bio zadužen za ekonomsku politiku (Banac, 1988: 50). On i Enver Hoxha otputovali su više puta u Moskvu te se Staljin na susretima s Hoxhom žalio na jugoslavensku politiku u Albaniji, nazvavši je previše pokroviteljskom, dok se sam Hoxha žalio kako se Jugoslavija ne trudi zapravo pomoći Albaniji (Suljagić, 2019: 222). Sukobi su se samo rasplamsali te su se prenijeli na sve sfere života, uključujući i na vrh albanskog Politbira. Pojavile su se dvije frakcije: projugoslavenska, predvođena Koci Xoxeom, i protjugoslavenska, predvođena Spiruom, koji je imao Hoxhinu podršku (Suljagić, 2019: 226). KPJ i njihova frakcija u albanskom Politbiru nadali su se što bržem ujedinjenju Albanije s Jugoslavijom, dok su se Spiru i Hoxha oslanjali sve više na Sovjete. Spiru se 20. studenog 1947. ubio nakon iscrpne kampanje koju je protiv njega vodio Xoxe (Suljagić, 2019: 226). Tito je nakon Spiruovog samoubojstva odlučio djelovati prije nego Sovjeti zavladaju Albanijom te je poslao dvije divizije u Albaniju. Od Envera Hoxhe je zatražio dvije baze na jugu Albanije kako bi zaštitio zemlju u slučaju od grčke agresije (Banac, 1988: 51). Staljin je odmah pokušao postaviti zamku i nagovarao je izaslanike Jugoslavije u Moskvi da požure sa spajanjem s Albanijom, pokušavajući natjerati Tita na lažan osjećaj sigurnosti te brzoplet potez (Banac, 1988: 52). Od 26. veljače do 8. ožujka 1948. Koci Xoxe prvo je osigurao plenum na

Centralnom Komitetu Komunističke partije Albanije, potom je zamijenio sve protujugoslavenske članove CK KP Albanije, natjeravši i samog Envera Hoxhu da se povuče (Banac, 1988: 54; Suljagić, 2019: 226). Takva vanjska politika Jugoslavije dovela je Staljina do svoga prvog pisma CK KPJ, odnosno samog početka Rezolucije Informbiroa.

4.5. ULOGA U GRČKOM GRAĐANSKOM RATU

Uvidjevši slabljenje njemačkih jedinica u Grčkoj i okolici te prodor Crvene Armije, grčki komunisti odlučili su djelovati kao njihovi drugovi u Jugoslaviji. Potražili su izravnu pomoć u Albaniji, Jugoslaviji i Bugarskoj u pokušaju dolaska na vlast. Bugarski komunistički vođa Dimitrov prosljedio je njihov apel za pomoć direktno Sovjetima, ali bez prevelikog uspjeha (Marantzidis, 2014: 28). Tito, Hoxha i Dimitrov obećali su pomoći, ali Britansko-sovjetski sporazum o postotcima ponovno postaje problem jer je Grčka podijeljena na omjer 90 naprema 10 posto na strani Engleza (Banac, 1988: 48). Englezi su se 1944. godine već iskricali u Grčkoj i Staljinova taktika je bila jasna. Podržavao je aktivnosti grčke Komunističke partije, ali samo u demokratskom smislu pa, prema tome, nikakvi oružani sukobi i ugroza savezništva te izbijanje novog rata nisu dolazili u obzir (Rossidis, 2009: 371). Povlačenje Nijemaca ostavilo je prazninu koju su grčki komunisti htjeli zauzeti i iskoristiti kao bolju poziciju u pregovaranju.

Prve borbe između komunista, vladinih vojnih snaga i Britanaca dogodili su se u prosincu 1944. u okolici Atene. To nisu bili planirani sukobi, već jednostavno posljedica jako napete situacije u zemlji (Iatrides, 2005: 16). Komunistički borci nisu bili mentalno pripremljeni boriti se jer su se na određenom teritoriju odjednom našli u borbi protiv engleskih vojnika, koje je cjelokupna grčka javnost dočekala kao heroje i oslobodioce, što bi odmah uskratilo potporu javnosti (Iatrides, 2005: 16). Komunisti, bez potpore, bili su osuđeni na propast i povukli su se u gerilsku borbu. Sovjetski Savez otvoreno je pokazao da ne namjerava pomoći grčkim ustanicima, Staljin je na Jalti glumio nezainteresiranost, dok su ostali sovjetski službenici javno izjavljivali kako SSSR ne namjerava ništa poduzeti u tom sukobu (Iatrides, 2005: 17). Bez potpore Sovjeta, grčki komunisti predvođeni Nikosom Zahariadesom pristaju se razoružati uz zamjenu za sudjelovanje u demokratskom procesu i amnestiju od zločina (Banac, 1988: 45).

Prestanak nasilja nije dugo trajao i već 1946. godine kreće ponovna revolucija koja je trebala biti isključivo defenzivna akcija. No, ubrzo su se snage Demokratske Armije Grčke (DAG), pod zapovjedništvom Markosa Vafeiadesa te uz oružanu i logističku potporu Jugoslavije, počele boriti protiv regularne vojske (Banac, 1988: 46). Jugoslavija je time

otvoreno podržala DAG otvorivši kampove za obučavanje i primanje grčkih izbjeglica te slanjem velikih količina oružja, municije i lijekova pobunjenicima (Banac, 1988: 48). Tito je poslao značajan broj makedonskih veterana kako bi obučili Grke i pomogli njihovim partizanima u akcijama te se u Makedoniji otvorio „Radio Slobodna Grčka“ (Banac, 1988: 48). Sporazumi na Bledu 1947. između Bugarske i Jugoslavije promatrani su od strane saveznika kao otvoreno neprijateljski prema Grčkoj, aludirajući na ekspanzivnu politiku Jugoslavije i Bugarske prema grčkom dijelu Makedonije (Banac, 1988: 49). Ulazak u 1948. godinu i Titova spremnost da nastavi s direktnom pomoći komunistima u Grčkoj je posljednja stvar koju je Staljin planirao tolerirati. Njegovo strpljenje prema Titu je isteklo te je Staljin poželio smjenu Tita i svih njegovih poslušnika u vrhu jugoslavenske politike. Pošto je veliki dio jugoslavenskih političara idolizirao Staljina, on je računao kako će se osnivanjem savjetodavnog tijela komunističkih stranaka kao što je Informbiro „dovesti u red“ Tita i Jugoslaviju (Petranović, 1988: 197). Staljin je bio maksimalno samouvjeren u uspjeh svoje taktike i nije niti razmatrao neki drugačiji scenarij.

5. REZOLUCIJA INFORMBIROA

5.1 POSTAVLJANJE PLOČE

U poljskom gradu Szklarskoj Porebi, u rujnu 1947. godine, održao se sedmodnevni sastanak na kojem su sudjelovale delegacije Sovjetskog Saveza (Ždanov i Malenkov), Jugoslavije (Kardelj i Đilas), Bugarske, Čehoslovačke, Rumunjske, Mađarske, Poljske, Francuske i Italije (McClean, 1957: 314). Taj sastanak označio je stvaranje Informacijskog biroa komunističkih i radničkih partija, skraćeno Informbiroa. Maclean govori o dominaciji Ždanova koji je rukovodio cijelim sastankom, prekidajući i ne dozvoljavajući izaslanicima da govore, čak nagovarajući određene izaslanike da otvoreno kritiziraju pojedine Partije. Tako su Kardelj i Đilas kritizirali francuske i talijanske stranke za oportunistički i revizionizam te ideološka skretanja, za koje će, ironično, oni s Titom biti optuženi sljedeće godine (Previšić, 2019: 51).

Upravo je Tito u posjetu Moskvi 1945. Staljinu predložio stvaranje novog europskoga savjetodavnog tijela za komunističke partije u svijetu, preuzevši povezujuću ulogu Kominterne koju je Staljin raspustio 1943. godine (Petranović, 1988: 197). Staljin je, tvrdi Petranović, jasno naumio drugu povezujuću ulogu za Informbiro – on je planiran kao mehanizam koji će dovesti partije „u red“, odnosno staviti ih pod kontrolu, pogotovo KPJ i Tita. Glavni argumenti za taj stav su činjenice u kojima je velika većina sjednica bila korištena za kritiziranje Jugoslavije i

smanjivanje njezinog ugleda kod drugih partija, a posljednji dokaz predstavlja godina raspuštanja Informbiroa nakon što je smiren odnos između SSSR-a i Jugoslavije pa više nije bio potreban (Petranović, 1988: 197). Zanimljivo, Staljin je za samo sjedište Informbiroa odabrao Beograd, u još jednoj od svojih klasičnih lukavština, vežući Jugoslaviju za organizaciju koja je napravljena upravo kako bi ju kontrolirala. U to vrijeme je bilo praktički nemoguće zamisliti komunističku državu koja nije pod apsolutnom kontrolom SSSR-a (Jakovina, Previšić, 2020: 7). Informbiro je također kontrolirao komunističke partije na Zapadu te mu je dodatna uloga bila da preko tih zapadnih partija nanese što više štete matičnim državama. Cilj te taktike bio je ostvarivanje većega novčanog pritiska na SAD, kako bi Kongres prestao provoditi Marshallov plan obnove (Petranović, 1988: 198).

Kao što je rečeno u prvom dijelu ovog rada – Tršćanska kriza, pokušaj integriranja Bugarske u federaciju, oštećenje Engleskih ratnih brodova u Albaniji i otvoreno pomaganje grčkim komunistima – potezi su koje Staljin nije mogao oprostiti. Uz navedene probleme, postojale su još interne nesuglasice između dvaju vođa, odnosno država, poput jugoslavenskog vođenja vlastite ekonomske politike i agrarne nacionalizacije, petogodišnjeg plana te same Titove neovisnosti u ratu. Početne probleme je postavila i ekonomska situacija u Jugoslaviji koja je dočekala ruska industrijska poduzeća kao spasitelje, ali su ispali više kolonizatori koji su iskorištavali resurse Jugoslavije (Petranović, 1988: 202). U prvom mjesecu 1948. propaganda protiv Tita polako je započela u SSSR-u. Tito je često bio „gost“ na naslovnica satiričnih časopisa, kao što su Krokodil na kojem je prikazan kao sluga nacizma i kapitalizma, u Bukureštu su skidane slike Tita iz trgovina i radnji, kolale su glasine kako se Jugoslavija pripaja Marshallovom planu i ostalo (Kezić, 2019: 46; Pirjevec, 2012: 252).

Dok su Staljin i njegovi podređeni na sastancima u Moskvi prvo oštro kritizirali Đilasa, odnosno jugoslavensku politiku prema Albaniji, Bugarskoj, Trstu i Grčkoj, pa na drugom sastanku ponovili sve, samo ovaj put pred Kardeljom, Đilasom i Bakarićem te Dimitrovo. Time su natjerali Kardelja na potpisivanje sramotnog sporazuma o prethodnom konzultiranju SSSR-a prije donošenja vanjskopolitičkih odluka (Maclean, 1957: 324). Sukob je postao toliko slojevit da se materijalizirao i u sferi sporta, gdje su obje države slale svoje nogometne klubove na svjetske turneje¹, kako bi popularizirali klub i ostvarili superiornost na sportskom polju. Jedna od bitnijih utakmica odigrala se između Jugoslavije i SSSR-a 20. srpnja 1952. na ljetnoj Olimpijadi u Helsinkiju, a završila je 5:5. Pobjednik se morao odabrati na revanšu koji se

¹ Više o tome može se pronaći u radu povjesničara Jakovine „*The Tito – Stalin split 70 years after*“ koji piše o Hajdukovoj turneji po Australiji i Oceaniji 1949.

odigrao dva dana poslije, gdje je Jugoslavija pobijedila sa 3:1 (Klasić, 2016: 396). Politički značaj te nogometne pobjede bio je velik jer su u Sovjetskom Savezu bili gnjevni, pojedini novinari zazivali su slanje nogometaša u Sibir (gulage), dok su jugoslavenski nogometaši posvetili pobjedu Jugoslaviji i Titu (Klasić, 2016: 396-400).

5.2. KORESPONDENCIJA PISMIMA: OPTUŽBE I OPOVRGAVANJA

Prestanak trgovine između dvije zemlje, skidanje Titovih portreta iz izloga trgovina u Bukureštu, Titovo odbijanje Sovjetskih zahtjeva za uporabu određenih gradova na Jadranu kao svojih mornaričkih luka i odbijanje sovjetskih zahtjeva za uspostavu zajedničke obavještajne mreže bili su samo uvertira pred pravi sukob (Goldstein, 2020: 22). 18. ožujka 1948. SSSR iz Jugoslavije povlači sve sovjetske vojne suradnike, a sam Staljin 27. ožujka piše pismo Centralnom Komitetu KPJ, u kojemu tvrdi kako je povukao savjetnike zbog neprijateljske okoline na radnom mjestu. Nadalje, naziva Đilasa, Vukmanovića – Tempu, Borisa Kidriča i Aleksandra Rankovića „sumnjivim marksistima“ te ih drži odgovorne za širenje „antisovjetske atmosfere“ u Jugoslaviji (Vukmanović, 1971: 67). Staljin napada Tita na isti način kao što su Kardelj i Đilas kritizirali talijanske i francuske stranke na prvom sastanku Informbiroa, optužujući ga za toleriranje kapitalizma, trockizam i podržavanje „kulačkih elemenata“ u selima. Čak ga upozorava da ima engleskog špijuna u svojim redovima, referirajući se na Vladimira Velebita (Banac, 1988: 54-56). Tito je bio šokiran te je pozvao Kidriča, Kardelja, Đilasa i Rankovića, ponudivši vlastitu ostavku, koju oni odbijaju (Maclean, 1957: 333).

12. travnja sazivaju sjednicu CK KPJ, na kojoj Tito objašnjava situaciju, i pita ostalih 26 članova kako se oni izjašnjavaju o potencijalnom odgovoru Staljinu, odnosno SSSR-u. Svi su se složili osim Sretena Žujovića, ministra financija, koji je pokušao apelirati na razum i nemogućnost Jugoslavije da se obrani od potencijalnog napada i pritiska Zapada i Sovjeta (Maclean, 1957: 334). Žujovića verbalno napadaju svi članovi CK, uključujući Tita, te se sutradan osnovalo privremeno vijeće trojice članova. Njihova je dužnost bila nadgledati ponašanje Andrije Hebranga, hrvatskog komuniste te jednog od Titovih starih drugova i rivala, i samog Žujovića, sumnjajući na njihovu preveliku odanost SSSR-u (Maclean, 1957: 336). Tito i ostali članovi sastavili su kraći odgovor na Staljinovo pismo u kojem većinski izražavaju potporu SSSR-u i zbuđenost nastalom situacijom, naglašavajući njihovu partizansku borbu, te optužuju same Sovjete za pokušaj instaliranja špijunske mreže (Maclean, 1957: 336). Ostali Centralni Komiteti članica Informbiroa bili su obaviješteni o sadržaju pisma od samog SSSR-a, koji je poslao kopije svima, što je bila jasna naredba kako Tito treba biti izoliran i kako se

svojevoljnost neće tolerirati (Maclean, 1957: 338). Maclean tvrdi kako je službeni bugarski stav bio isti kao i svih ostalih partija, ali je Dimitrov, prolazeći tih dana kroz Beograd na putu za Prag i čekajući vlak, slučajno ostavljen sam s Đilasom na stanici, kojemu je mu čvrsto stisnuo ruku i šapnuo „*Budite čvrsti.*“ Ako je vjerovati Macleanu, koji je tada bio jako blizak s Titom i vodstvom Jugoslavije, ovaj događaj je značajan jer je pokazao kako su ipak poneki vodeći političari privatno bili na strani Tita. No, oni nisu imali hrabrosti i mogućnosti, ali ni same političke vještine obraniti se od sovjetskog pritiska, radi čega su morali slušati naredbe Moskve.

Zatim, 4. svibnja, dolazi drugo Staljinovo pismo kao odgovor na jugoslavensku repliku. Sovjeti ih kritiziraju zbog načina komunikacije te ih optužuju za klevetu i zauzimanje protusovjetske pozicije (Petranović, 1988: 209). Isto tako, Sovjeti polako opovrgavaju ulogu partizanske borbe u Drugom svjetskom ratu, naglašavajući ulogu Crvene Armije i ostalih država članica Informbiroa te izjednačavajući njihovu ulogu s jugoslavenskim partizanima. Sovjeti na kraju pisma pozivaju jugoslavenske izaslanike da riješe ove nesuglasice na sljedećoj sjednici Informbiroa (Petranović, 1988: 210). 9. svibnja 1948. CK KPJ donosi odluku da ne želi sudjelovati na arbitraži koja će biti na sjednici Informbiroa, ističući neravnopravnu poziciju u kojoj su se našli, još jednom pokazujući odlično razumijevanje situacije (Banac, 1988:125). Politbiro CK KPJ u isto vrijeme isključuje Andriju Hebranga i Sretena Žujovića Crnog iz KPJ (Petranović, 1988: 211). U sljedećih par pisama između 19. i 22. lipnja Sovjeti traže uvid u istragu o Žujoviću i Hebrangu, što Jugoslavija odbija, i Jugoslaveni ponovno odbijaju sudjelovati na sjednici Informbiroa u Bukureštu, optužujući Ruse za nepravедno utjecanje na ostale članice, manjak demokracije i nemogućnost ravnopravne rasprave i argumentacije (Goldstein, 2015: 456). Tito i predstavnici pokušavaju smanjiti sukob pa pozivaju Sovjete da se njihove nesuglasice riješe na nekom budućem sastanku delegacije CK SSSR-a i Jugoslavije, te da ne stavljaju na sjednicu Informbiroa raspravu o KPJ (Goldstein, 2015: 456). Staljin u pismu 19. svibnja jasno naglašava Titu da, ako odbije doći s Kardeljom u Bukurešt, automatski priznaje vlastitu krivnju i okreće se prema nacionalizmu (Banac, 1988: 125).

Očigledno je da je u ovom dijelu sukoba SSSR podcijenio utjecaj Jugoslavije u svijetu i među komunistima, pokušavajući umanjiti njihovu važnost i prisilno ih postaviti u podređeni položaj. Sukob je već poprimio tašt oblik te od svih predstavnika komunističkih vođa, rođendan Titu čestita samo Dimitrov, dok se nastavlja politika uklanjanja Titove ikonografije u svim državama odanim SSSR-u (Goldstein, 2015: 456).

5.3. REZOLUCIJA U BUKUREŠTU

Dana 19. travnja stigla je i službena pozivnica za sastanak Informbiroa u Bukureštu, 21. lipnja, i jasno je naglašeno kako će se na sastanku većinski govoriti o „stanju u samoj KPJ“ (Goldstein, 2015: 456). Jugoslavensko vodstvo tu ponudu odbija te se na Vidovdan², 28. lipnja 1948. u dvorcu pokraj Bukurešta sastaju vodeći članovi partija: Bugarske, Rumunjske, Poljske, Mađarske, Čehoslovačke, Italije, Francuske i, naravno, SSSR-a (Petranović, 1988: 211). Sastanak je shvaćen jako ozbiljno i počeo je s prijedlozima predstavnika SSSR-a (Ždanova, Maljenkova i Suslova) o prebacivanju sastanka u Ukrajinu kako bi mogao prisustvovati i sam Staljin, ali to se nije dogodilo (Petranović, 1988: 211).

Boljševički predstavnici SSSR-a preuzeli su inicijativu te su optužili Jugoslaviju za vođenje neprijateljske politike prema Sovjetskom Savezu i ostalim komunističkim državama u okruženju, fokusirajući se na „nepravilno vodstvo KPJ“, odnosno na Tita, Kardelja, Đilasa i Rankovića (Petranović, 1988: 211). Vodstvo KPJ također je optuženo za diskreditiranje Crvene Armije, klevetanje Svesavezne komunističke partije (boljševika) odnosno SKP(b)-a, i uspoređivanje politike SSSR-a s imperijalizmom (Petranović, 1988: 211). Najbitnija optužba navedena je u točki 8. Rezolucije, a to je da su se „rukovodioci KPJ suprotstavili komunističkim partijama koje su u sastavu Informacionog biroa, da su se odcijepili od socijalističkog fronta protiv imperijalizma, da su krenuli putem izdaje međunarodne solidarnosti radnog naroda i putem prelaska na nacionalizam“ (Banac, 1988:126). Rezolucija dalje govori kako je „CK KPJ isključio sebe i samu KPJ iz porodice bratskih komunističkih partija i samog Informbiroa“ (Banac, 1988: 126). Informbiro je zamjerao Jugoslaviji što nije pristupila ovom problemu na „boljševički način“, to jest prihvativši vlastite pogreške, ispričavši se i zamijenivši odgovorne, nego je napravila upravo suprotno – „puna ambicije, drskosti“ pokušala je uspostaviti kapitalizam i agrarnu kolektivizaciju (Maclean, 1957: 343).

Posljednji dio Rezolucije otkrio je Staljinovu taktiku. U njemu, nakon vrijeđanja i kritiziranja svakog aspekta neovisnih politika i odluka Jugoslavije te imenovanja vrha KPJ, pažljivo ne želi generalizirati, priznavši kako unutar KPJ i same Jugoslavije ima i dalje vjernih „marksističkom lenjinizmu“ i socijalističkom forumu, te im se daje zadatak. Taj je zadatak prisiliti vođe i suradnike na promjenu politike i povratak prema „internacionalizmu“, a ako se njihove vođe ne poprave i iskupe za počinjeno, daje im se na zadatak da ih smjene i zamjene (Banac, 1988:127). Ždanov je otvoreno tvrdio kako je Tito „imperijalistički špijun“, što je

² Kršćanski blagdan koji se slavi najviše u Srbiji jer se na taj datum 1389. odvila Kosovska bitka te je na taj isti datum 1914. Gavrilo Princip smrtno ranio nadvojvodu Franju Ferdinanda.

značilo da ako Tito bude smijenjen, da će biti i pogubljen (Goldstein, 2015: 456). Rezoluciju je objavila i Albanija 1. srpnja, optuživši KPJ za izdaju i naglasivši kako je oduvijek bila u sukobu s KPJ (Petranović, 1988: 211). Tito i vodstvo KPJ nisu dugo čekali za odgovor. 29. lipnja u novinama objavljuju Rezoluciju i vlastiti odgovor, odbacujući sve optužbe, propitujući prave namjere Sovjetskog Saveza te podsjećajući na legalnost samog Informbiroa, koji Rezolucije može donositi samo ako svaka članica odobri prijedlog (Petranović, 1988: 213).

Staljin je čvrsto vjerovao da je rezolucijom učinio dovoljno kako bi se Tito zbacio s vlasti, a Nikita Hruščov je kasnije posvjedočio kako se Staljin za vrijeme Rezolucije hvalio kako „samo treba maknuti prstom da se riješi Tita“ (Pirjevec, 2012: 274). Razlika u pristupu ovoj situaciji, odnosno samoj Rezoluciji je ta što je Tito postupio mudro, bio je svjestan snage SSSR-a i Staljinove moći, ali isto tako je nakon godina ratnog iskustva stekao povjerenje i naklonost vlastitih vojnika, dužnosnika i javnosti. Staljin nije imao potrebe planirati previše, bio je svjestan svog statusa u međunarodnoj politici te je očekivao kako će njegov pritisak i uključenost svih država Informbiroa biti dovoljni kako bi se probudili nemiri unutar jugoslavenske vlasti i da se vrh partije smijeni. Ta pretjerana samouvjerenost Staljina je prevarila u lažni osjećaj sigurnosti jer je smatrao kako će napraviti razdor u KPJ, dok se Tito odmah pozabavio pretvaranjem tog sukoba ne u ideološko, već državno pitanje, odnosno pitanje opstanka same države. Staljin se toga pribojavao i u razgovorima s Enverom Hoxhom 1949. je naglašavao važnost smjera napada na Jugoslaviju. Naime, taj napad mora biti samo na konkretne članove partije i Centralnog komiteta, ne smije se široj populaciji nikada učiniti kako se pokušava razoriti samu Jugoslaviju jer će Tito uspjeti mobilizirati javno mnijenje na svoju stranu. To pak nije bilo pretežito teško, pošto je Staljin u svojim pismima uvrijedio osjećaje partizanskih veterana omalovažavajući i izjednačujući njihovu borbu s ostalim državama, koje nisu bile toliko značajne (Banac, 1988: 127).

Tito i vodstvo KPJ su upravo tako i gledali na Rezoluciju, kao pritisak vanjske sile na jugoslavensku državu te su 21. do 28. srpnja na Petom kongresu KPJ izrazili su taj stav (Banac, 1988: 127). Od 2 344 delegata koji su bili prisutni, samo 106 njih nije bilo uključeno u narodnooslobodilačku borbu, odnosno Drugi svjetski rat (Petranović, 1988: 216). Kongres je protekao odlično. Naime, Tito i vodstvo KPJ držali su govore o planovima, budućnosti i smjeru u kojem KPJ, odnosno Jugoslavija treba ići. Tito je izjavio kako je Rezolucija „napad na jedinstvo Partije, jedinstvo naroda, pokušaj uspostavljanja građanskog rata“ (Banac, 1988: 127). Sama Rezolucija je Staljinov promašaj – navikao se brzo rješavati političkih protivnika te ništa manje nije očekivao ni sada, ali se prevario. Tito i KPJ su samu Rezoluciju primili

odlično, planski su odgovarali javno na sve optužbe i prozivanja, ali su u dogledno vrijeme i dalje povezivali Jugoslaviju sa SSSR-om, barem javno, pokušavajući dokazati ostalim komunističkim partijama kako su oni država na koju se može računati. Nije upalilo, ubrzo nakon Rezolucije, leđa su im okrenule sve komunističke partije u Europi, uključujući Albaniju, Bugarsku i Grčku, države s kojima je Jugoslavija bila najbliža i iznimno im je pomagala. Tito i KPJ imali su i drugih problema, rješavanje pitanja Staljinovih pristalica u samoj državi, ekonomskog problema kojeg je stvorila izolacija od donedavnih partnera i moguće okretanje novim zemljama u svijetu, te samom Zapadu.

Veliki je strah vladao i zbog potencijalne invazije SSSR-a i njegovih saveznika sa svih strana zemlje, a novaca i oružja je kritično nedostajalo. Trebalo je hitno povući par poteza koji će organizirati daljnji smjer kretanja države.

5.4. PROMAŠENA KOLEKTIVIZACIJA

Vrh KPJ morao se nakon Rezolucije okrenuti stvarnosti. Zemlja je bila uništena ratom, pod ekonomskom blokadom glavnoga ekonomskog saveznika, prijeti joj invazija, a poljoprivreda, industrija i infrastruktura su debelo nerazvijene. Tito je 1946. i 1947. godine govorio seoskim zadrugama kao „dobrovoljnima“ i smirivao je seljake govoreći kako „nitko neće uzimati seljacima zemlju“ (Pirjevec, 2012: 288). Također, Tito je bio jako obazriv prema seljacima jer je znao da seljaci čine skoro 50% aktivnih članova KPJ (Banac, 1988: 135). No, već 1948. Tito mijenja ploču te se okreće stvaranju „seljačkih radnih zadruga“, odnosno kolektivizaciji sela. Autori se slažu kako je kolektivizacija sela kao projekt nastala iz Titove nesigurnosti nakon Staljinovih kritika o „popuštanju kulacima“ i pokušaja revitaliziranja uništene poljoprivrede.

Problem je, navodi Goldstein (2015.), što Jugoslavija u tim trenucima ekonomske blokade, manjka saveznika i užasne ekonomije, nije imala sredstava da unaprijedi i industrijalizira seljačke zadruge, odnosno da pravilno implementira kolektivizaciju. Na Drugom plenumu CK KPJ u siječnju 1949. službeno je proglašena kolektivizacija, ali tehnički „dobrovoljna“ (Banac, 1988: 134). Problem kod kolektivizacije nije uzimanje zemljišta, već očekivanje isporuke koja ne može doći. Od seljaka se očekivala veća količina proizvoda od one koju je on fizički mogao dati te, čak i da može, otkup se najčešće obavljao po sramotno niskim cijenama. Prošlo je kratko vrijeme, a sve više seljaka se bunilo pa je 1949. velik dio njih izašao iz same KPJ. Na Trećem plenumu CK KPJ u prosincu iste godine, Vladimir Bakarić daje

izvještaj kako je u Slavoniji ubijeno 50 seljaka prilikom pokušaja preuzimanja žita nakon žetve (Banac, 1988: 135). Unatoč lošem prijemu, 1950. broj zadruga porastao je na 6 913 (Goldstein, 2015: 518). Najveća pobuna dogodila se u Cazinu s preko 700 sudionika, od kojih je kasnije na smrt osuđeno dvadesetak (Goldstein, 2015: 518).

Tito se tvrdoglavo nije mogao pomiriti s time da je kolektivizacija propao projekt koji ekonomski nije donio nikakve beneficije i doveo je do manjih pobuna te čak i do izlaženja iz same KPJ. To je sve dovelo do laganog iseljavanja sa sela u gradove, što je Tito podržavao vlastitim izjavama, ponukan osobnim iskustvima i vlastite selidbe iz sela u grad (Goldstein, 2015: 521). 1953. KPJ je i službeno odustala od kolektivizacije, sam je Tito priznao pogrešku rekavši „učinili smo kapitalnu pogrešku jer smo išli ruskim putem u pogledu osnivanja zadruga“ (Pirjevec, 2012: 290). Priznavši ne samo grešku kod kolektivizacije, već i da su pogriješili jer su nakon samog sukoba pokušali ponovno udovoljiti Staljinu misleći kako će rješavanjem njegovih kritika pokrenuti dijalog koji će ih vratiti u njegovu milost.

6. ODNOS PREMA TITU U EUROPI NAKON REZOLUCIJE

6.1. STALJINOVE EUROPSKE ČISTKE

Nakon Rezolucije i otvorene netrpeljivosti, Jugoslavija je, barem javno, prikazivala vlastitu privrženost i odanost SSSR-u. No, stvari nisu bile uzajamne. Sav trud prethodnih godina prije Rezolucije te sklapanje ugovora o prijateljstvu, suradnji i partnerstvu pao je u vodu jer su jučerašnje prijateljske zemlje počele poništavati ugovore potpisane s Jugoslavijom. SSSR je polako trgovinski blokirao cijelu Jugoslaviju, prestavši uvoziti jugoslavenske proizvode te, naravno, izvoziti vlastite. Ista stvar se dogodila i s državama članica Informbiroa, iako nije stalo samo na ekonomiji.

Staljin nikada nije doživio ovakav otpor nekoga komunističkog suradnika i vođe te je bijesan razmatrao oružanu invaziju, ali se prije nje morao pozabaviti s Titovim „sljedbenicima“ u državama članicama Informbiroa. Prvo se krenulo blago, skidanje Titovih slika u javnosti te izrugivanje Titu i vrhu KPJ u komunističkim glasilima diljem svijeta. Ipak, onda je polagano krenuo pritisak na same granice FNRJ, u kojima je tih godina ubijeno približno 100 građana, uključujući i pripadnike Jugoslavenske armije i policije (Petranović, 1988: 228). Usporedno, krenulo se u sustavnu diskriminaciju i maltretiranje jugoslavenskih nacionalnih manjina u državama članicama Informbiroa. Ljudi su raseljavani i dobivali su otkaze. Najgore je bilo u Bugarskoj, Rumunjskoj i Mađarskoj zbog brojnosti jugoslavenske nacionalne manjine.

U studenome 1948. održana je još jedna sjednica Informbiroa u Mađarskoj koja je naglašavala borbu protiv „Titove klike – unajmljenih ubojica i špijuna“ (Goldstein, 2015: 544). Glavnu riječ na toj, „drugoj“ Rezoluciji Informbiroa imao je Gheorghe Gheorghiu-Dej, generalni sekretar Rumunjske radničke partije, koji se hvalio dobrim rezultatima čistke u Rumunjskoj i koji je etiketirao Jugoslavene kao fašiste (Banac, 1988: 132). Time je dojučerašnje prijatelje izjednačio s najvećim neprijateljima komunizma u povijesti, poslavši političku poruku svim komunističkim zemljama kako se trebaju rješavati Titovih pristalica i suradnika koji podržavaju taj oblik nacionalizma. Među prvim državama koja je obavila čistku „Titovih partnera“ bila je Albanija. Enver Hoxha nikad nije skrivao nesuglasice s Titom, on je i jedan od glavnih predvodnika Staljinove struje u Albaniji prije same Rezolucije. Albanska partija je na početku ljeta 1949. pogubila Koci Xoxea, glavnog predvodnika Titove klike u albanskoj politici, te je zatvorila dosta njegovih albanskih suradnika (Banac, 1988: 133). Iste je godine poništila sve potpisane ugovore s Jugoslavijom te su 1950. obje države povukle svoj veleposlanike (Slavković, 2020: 227).

Ista situacija bila je i u Poljskoj gdje su uhićeni Vladislav Gomulka, generalni sekretar Radničke partije i potpredsjednik vlade, s dvojicom suradnika zbog „nacionalističkih skretanja“ iako je pravi razlog bio neslaganje s Rezolucijom Informbiroa (Pirjevec, 2012: 291). Oni su „samo“ uhićeni i osuđeni na zatvorsku kaznu, dok su Laszlu Rajka, bivšeg mađarskog ministra vanjskih poslova, i bugarskog političara Trajču Kostova pogubili njihovi komunisti 1949. (Banac, 1988: 133). U studenome 1952. čehoslovački komunisti pogubili su Rudolfa Slanskog, Bedricha Gemindera, Vladimira Clementisa i još devet članova partije (Banac, 1988: 133). Rumunjski komunisti riješili su se Ane Pauker, Vasila Luce i Teohara Georgescua, izbacivši ih iz političkog života. Grci su generala Markosa Vafeiadesa i još jedanaestoricu članova gerile isključili iz Partije te ih izopćili i zatvorili prvo u Albaniju, pa onda u SSSR. Njih 11 su završili u Vorkuti, u zloglasnom gulagu (Banac, 1988: 133). Od nabrojanih žrtava čistke, jedino su grčki komunisti imali direktne veze s Titom jer im je Jugoslavija izravno pomagala u ratu, i Koci Xoxe koji je imao direktne veze s Titom. Ostatak žrtava staljinizma nisu imali sreće. Ili su bili protivnici krivim ljudima u krivo vrijeme pa su postali žrtve komunističkoga političkog oportunitizma, ili su bili prominentniji članovi partija kojima je jedina greška što im se nije svidio način na koji se Staljin odnosi prema drugima iz Jugoslavije (Banac, 1988: 134)

7. TITOVO OBRAČUNAVANJE S UNUTARNJIM NEPRIJATELJIMA

7.1. SLUČAJ ANDRIJE HEBRANGA I SRETENA ŽUJOVIĆA

Ogromni ekonomski pritisak, konstantna prijetnja invazijom, neprijateljsko okruženje u susjedstvu, uključujući čistke bivših jugoslavenskih suradnika i diskriminacija jugoslavenskih nacionalnih manjina, doveli su Tita u vrlo lošu poziciju. Zapad ga je prezirao, a s Istokom se upravo posvađao. Morao je brzo naći izlaz, osigurati egzistenciju svojoj partiji i narodu te samome sebi. Pošto su dva najveća problema bili prijetnja od invazije Sovjeta te ekonomska blokada i stanje u državi, Tito je smjesta morao pronaći rješenje. Za ekonomiju je polako planirao otvoriti suradnju sa Zapadom, ali i ostatkom svijeta koji se polako globalizirao, te je, kako bi otklonio efektivnost moguće invazije, morao prvo osigurati potpunu odanost vlastitoga političkog i vojnog kadra u državi.

Andrija Hebrang je Tita upoznao još u 20-im godinama 20. stoljeća, brzo se sprijateljio s njim i zvao ga „Joža“ (Goldstein, 2020: 19). Njihov odnos ubrzo je prerastao iz prijateljskog u otvoreno rivalstvo. Za razliku od Kardelja, Rankovića i Đilasa, Hebrang je stariji te je duže poznao Tita i njegov politički put se u mnogim dijelovima podudarao s Titovim. Obojica su zatvarani i premlaćivani te je 1942. u Zagrebu, Hebrang zarobljen od strane ustaša, brutalno pretučen i mučen u samici. Maclean piše kako ga je posjetio i sam Pavelić (1957: 303). Kasnije je razmijenjen za neke zarobljene ustaške časnike i imenovan je tajnikom KPH (Maclean, 1957: 303). Ubrzo je počelo neslaganje njega i Tita jer je Hebrang bio jedan od hrvatskih komunista koji su naglašavali važnost rješenja sukoba Hrvata i Srba. Tito šalje Kardelja da istraži sve o Hebrangu te, nakon dobivenih informacija o otvorenom kritiziranju Tita, 1944. Hebrang biva smijenjen s pozicije tajnika KPH. U Titovom štabu zbližava se sa Sretenom Žujevićem zvanim Crni, koji je tada obnašao ulogu Titovoga ratnog zamjenika, te su obojica bili kritični prema Titovoj poljoprivrednoj i ekonomskoj politici (Maclean, 1957: 304).

Hebrang 1945. postaje predsjednik Gospodarskog vijeća i Planske komisije te odlazi više puta u Moskvu kao dio delegacije koja je razgovarala sa Staljinom o najvažnijim problemima u državi. Njegove kolege, piše Pirjevec, već su tada primijetili kako se slaže s kritikama na račun Tita, te se dodvorava Staljinu koji ga čak i hvali, što je nekarakteristično za Staljina koji je u to vrijeme imao samo loše stvari za reći o jugoslavenskim političarima (Pirjevec, 2012: 263). Hebrang je na sebe navukao kritike vlastitih kolega jer se u Beogradu družio sa sovjetskim veleposlanicima i izaslanicima te je „dobivao pisma od CK KPSS, te je na njih, u ime CK KPJ, odgovarao“ (Pirjevec, 2012: 263). 1946. Hebrang, frustriran vlastitom pozicijom u Partiji, šalje pismo članovima CK kako bi se požalio na Titove odluke. Dana 19.

travnja 1946. sastaje se Politbiro i, sukladno tome, osniva se komisija koja odgovora na Hebrangove optužbe tako što ga izbacuje iz Politbira (Maclean, 1957: 305). Žujović se zauzima za Hebranga na sastanku, ali on biva samo strogo ukorenim. Nadalje, Žujović ostaje nesmetan u Partiji do 1948., iako je svima već bilo jasno da je priklonjen Sovjetima. Đilas mu je vidio službeni automobil i vozača ispred sovjetskog veleposlanstva pa ga je Tito, na Skupštinskom sastanku, osobno pred svima krenuo ispitivati o njegovim poslovima u veleposlanstvu, na što se „Crni“, kako ga je Tito zvao, pokušao izvući da je nabavljao novi auto (Pirjevec, 2012: 261). Žujović se nakon pritiska kolega i Tita izvukao preko obveza u skupštini.

13. svibnja 1948. obojica su već uhićeni i beogradski partijski list *Borba* 30. lipnja iste godine objavljuje „rješenje Politbira o isključivanju Hebranga i Žujovića iz same Partije“ (Pirjevec, 2012: 268). Staljin je bio bijesan zbog njihovih uhićenja i izbacivanja iz Partije, zahtijevajući prisutnost vlastitih organa u istrazi. Sovjetski veleposlanik šalje pismo u kojem prijete proglašavanjem vrha KPJ „okrutnim ubojicama“ dogodili se išta dvojici uhićenih političara (Vukmanović, 1971: 92). „Crnog“ i Hebranga ispitivači su maltretirali i pritiskali na sve načine osim fizičkih, prebacujući im loše odluke za vrijeme rata ili glasine o suradnji s Ustašama (u Hebrangovom slučaju). 10. lipnja 1949. Hebrang je otišao na saslušanje s kojega se nije vratio. Službena verzija kaže da je pronađen obješen u ćeliji, ali određene špekulacije su da je pogubljen jer su ga pred kraj mučili i vrh KPJ ga nije mogao izvesti pred sud u tom stanju (Pirjevec, 2012: 269). Nakon Hebrangove smrti UDBA (bivša OZNA) je raširila glasinu kako je Hebrang pušten iz zarobljeništva od strane ustaša kako bi špijunirao za njih, ali to nije bila istina već pokušaj opravdavanja mogućeg zlodjela (Goldstein, 2015: 473). Žujović je u ćeliji čitao o Staljinovim čistkama te se „vratio pameti“ i pokajao za grijeh, radi čega je pušten nakon dvije i pol godine zatvora (Maclean, 1957: 358). Goldstein navodi kako je Vladimir Velebit posvjedočio kako je Tito kasnije shvatio da nije trebalo pogubiti Hebranga i kako mu je bilo istinski žao.

7.2. GOLI OTOK

Pod Rankovićevim vodstvom, UDBA je provodila sve mjere kako bi zaštitila Tita i Jugoslaviju od unutarnjih prijetnji, odnosno državnih neprijatelja koji žele promjenu vlasti ili oslabiti državu dovoljno da ju neprijatelji mogu napasti. Već za vrijeme kolanja nevolja prije Rezolucije Informbira, UDBA je prisluškivala, prikupljala podatke te tražila špijune i ljude koji nisu odani vrhu Partije. General-pukovnik Momo Jurović–Val, inače pripadnik Titove osobne straže bio je jedan od njih (Pirjevec, 2012: 280). Boško Čolić, prvi Titov pratitelj i

tjelohranitelj, pao je pod utjecaj NKVD-a te je stavio uređaj za prisluškivanje u zid Titova kabineta (Pirjevec, 2012: 281). U kolovozu 1948. grupa časnika Jugoslavenske armije, među kojima general-pukovnik Arso Jovanović ubijena je i uhićena na granici s Rumunjskom (Pirjevec, 2012: 281-282). Jovanović je bio pripadnik Hebrangove delegacije koja je posjetila Staljina te jedan od vojnih lica koje je nakon V. kongresa pokušavao organizirati puč, zavoljevši Staljina nakon tog posjeta toliko da je nosio pečat generalštaba JA s kojim bi ovjerio dokumente o pristanku invazije Sovjeta na Jugoslaviju (Pirjevec, 2012: 283). Ni članovi UDBA-e nisu mogli izbjeći uhićenja i istražne zatvore, s obzirom na to kako je i među njima bilo pristaša Staljina, ali razlozi uhićenja najčešće su bili bilo kakva omanja kritika o režimu (Radelić, 2010: 388). Takvo prijeteće okruženje, uz konstantne incidentne na granicama, dovelo je Tita i vrh KPJ u još veću zabrinutost i paranoju.

Borba je 21. kolovoza objavila članak u kojoj se poziva na čistku neprijateljskih elemenata iz države (Pirjevec, 2012: 285). U jesen 1948. Tito, ponukan vlastitim iskustvom preživljavanja čistki u Moskvi, odlučuje se za „interniranje informbiroovaca“ (Pirjevec, 2012: 286): Stevo Karajčić, tražeći prikladan kamen za Titov kip s kiparom Augustinčićem, naišao je na Goli Otok, za koji je rekao Kardelju, a Kardelj samome Titu (Pirjevec, 2012: 287). Prva grupa zatvorenika na Goli Otok došla je 7. srpnja 1949. godine (Previšić, 2019: 197). Došli su na otok na kojem su par mjeseci prije lepglavski zatvorenici izgradili logor u kojem će oni, to jest budući zatvorenici, biti smješteni.

Od početka do kraja sukoba sa SSSR-om (od 1948. - 1956.) uhićeno je 15 737 osoba, a pušteno ih je samo 4 076, što izravno znači da, ako si uhićen, odlaziš u zatvor, a najvjerojatnije i logor (Previšić, 2019: 105). Ljudi koji su hapšeni i procesuirani nazivali su se „ibeovcima“, dosta širok naziv za ljude koji su podržavali Staljina i kritike upućene Jugoslaviji na Rezoluciji Informbiroa. Tom nazivu se automatski pridodavalo značenje državnog neprijatelja, izdajnika i urotnika, iako u velikoj većini slučajeva nije bilo govora o takvim aktivnostima. Većina uhićenih bila je nevinna, UDBA-i nije trebalo puno dokaza, dok su službeni dokazi većinski bili svjedočanstva „očevidaca“ iz privatne, poslovne ili društvene okoline uhićenika (Previšić, 2019: 114). UDBA se nije susprezala koristiti fizičko i psihološko nasilje kao predmet iznude priznanja. UDBA je mjesecima prikupljala što je više moguće podataka o optuženiku prije nego ga je uhitila, često dobivajući dojave od članova obitelji, kolega na poslu i susjeda optuženih.

Ibeovci koji su stvarno bili krivi za kritiziranje vlasti obično su bili individualne osobe slijepo odane SSSR-u i Staljinu, slagavši se sa Rezolucijom. Većina ibeovaca uhićenih od UDBA-e nisu zapravo bili ibeovci, već pojedinci razočarani politikom ili ljudi koji su krivo

procijenili vlastitu mogućnost slobodnog govora unutar Jugoslavije. Značajan broj uhićenih ibeovaca predstavljali su pripadnici talijanske nacionalne manjine, koji su migrirali radi posla u brodogradilištima Istre i Kvarnera, te su nakon Rezolucije ostali odani Staljinu (Jandrić, 1994: 322). Nije postojala šira organizacijska struktura koja je mogla okupiti sve ibeovce, tako da su udbaši obično uhapsili bilo koga tko im je bio sumnjiv ili za koga su dobili dojavu. Nakon istrage, odnosno kad bi dobili priznanje i podatke o drugim ibeovcima te više nisu imali informacija za predati, poslani su u UDBA-ine republičke centre na suđenje (Previšić, 2019: 137). Postojala su dva oblika kažnjavanja: administrativni, odnosno društveno-korisni rad na kojem je završila velika većina osuđenih, i sudski oblik, većinski uspostavljen za ibeovce unutar vojske, policije i političkog aparata (Previšić, 2019: 151). Bilo je i javnih sudskih procesa koji su rezervirani za javnosti zanimljive događaje, poput suđenja logorašima iz nacističkog logora Dachaua, koji su bili optuženi za suradnju s Gestapom (Previšić, 2019: 162). Javni sudski procesi dobili su i Vladimir Dapčević te Branko Petričević, vojna lica koja su probala pobjeći u Rumunjsku preko granice nakon neuspjelog pokušaja organiziranja puča (Previšić, 2019: 163).

Nasilje u logoru raslo je s godinama. „Topal zec“ kako su ga logoraši zvali, odnosno špalir, termin je koji označava doček novih kažnjenika na Goli Otok, pri kojem bi se svi novopečeni zatvorenici skinuli do gola, te bi morali proći kroz dva reda starijih zatvorenika koji bi ih tukli, vrijeđali i pljuvali, nazivajući ih „izdajnicima“ i „slugama Moskve“, iako su tu iz istih razloga kao i stariji zatvorenici (Previšić, 2019: 207-208). Nekolicina ljudi je čak i smrtno stradala u špaliru. UDBA je tako stvorila cijeli strogo organizirani sustav unutar samoga Golog Otoka u kojem su kažnjenici kažnjavali druge kažnjenike i praktički sami upravljali redom na otok. Prema tome, UDBA je izradila cijeli sustav u kojem su logoraši imali privid da jedni drugima pomažu da „se izvedu na pravi put“ (Previšić, 2019: 239). Također, ona je organizirala Goli Otok i ostale logore na temelju nacističkih logora smrti i sovjetskih gulaga, podijelivši stvarnu moć u ruke samih udbaša, a fiktivnu moć organizacije u ruke logoraša, baš kao što su to radili SS-ovci u svojim logorima. (Previšić, 2019: 249). Postojao je „logor u logoru“ takozvana Petrova rupa unutar Golog otoka, napravljen za „najtvrdokornije“ ibeovce (Previšić, 2019: 427).

Logoraši unutar cijelog kompleksa izloženi su lošoj hrani i vodi, teškom fizičkom radu, nikakvoj higijeni, visokim temperaturama ljeti, niskim zimi uz hladne i jake vjetrove te nošenje iste odjeće otkad su došli unutar logora. Sve to je moglo rezultirati samo bolestima (Previšić, 2019: 384). Logoraši su imali uši i stjenice, česti su bili lomovi kostiju, upalne bolesti povezane

s plućima, crijevima i mjehurom, postojali su slučajevi kokošjeg sljepila zbog manjka vitamina A, kožnih bolesti i skorbuta (Previšić, 2019: 385-386). Epidemije dizenterije i pjegavog tifusa bili su česte te je to sve, uz prethodno nabrojana stanja i bolesti, dovelo do ukupnog broja od 399 logoraša umrlih na Golom Otoku od 1949. do 1956. (Previšić, 2019: 399). Nasilje nije samo stalo na Golom otoku, već su otvarani i drugi logori, te su ljudi zatvarani u zatvorima diljem Jugoslavije radi drugačijega političkog mišljenja.

8. OTVARANJE ZAPADU

U razdoblju prije Rezolucije odnosi između Jugoslavije i Zapada bili su, najbolje rečeno, klimavi. SAD je slao pomoć partizanima za vrijeme rata, ali je i dalje smatrao da vlast u državi trebaju imati kralj Petar i četnici (Lees, 1978: 407). KPJ je održavala kontakt na distanci, surađujući kad je moguće i potrebno, ali ipak naglašavajući kako ne želeći pružiti dodatnu argumentaciju Sovjetima za kritiku. Ipak, kad je sama Rezolucija proglašena, i Jugoslavija je ostala izolirana od strane jučerašnjih komunističkih saveznica, jedino joj je pomoć Zapada ostala kao rješenje.

Prvi znakovi promjene osjetili su se 1949. Jugoslavenska diplomacija bila je praktički ignorirana od strane država Informbiroa, koje su ubrzo prešle u otvorenu politiku neprijateljstva. Takav razvoj događaja nagnao je vrh KPJ i diplomaciju da promijene stav prema zapadnim državama. Američki konzul u Zagrebu, Charles McVicker, 1951. proveo je tajni izvještaj u kojem naglašava kako SAD može ostaviti Jugoslaviju neovisnom jedino ako podupire komunistički sistem u kojem je Tito na vlasti, odnosno podržati antikapitalistički sustav vlasti, ali SAD-u najbitnije, i antisovjetski (Jakovina, 2003: 281). Već 1949. Jugoslavija počinje tražiti zajmove od MMF-a za ulaganja u poljoprivredu, rudarstvo i industriju, uz jasno odobravanje SAD-a (Jakovina, 2003: 284). Iste godine Jugoslavija tajno surađuje i s CIA-om, dolazi do izmjenjivanja podataka o sovjetskim agentima u Zapadnoj Europi, dok CIA Jugoslaviji daje pristup Gestapovim dokumentima (Pirjevec, 2012: 306). Vladimir Velebit, kojeg su Sovjeti za vrijeme Rezolucije optužili da je britanski špijun, i Koča Popović 1950. dogovaraju slanje sovjetskog aviona MIG-15 Amerikancima, koji je u njihove ruke došao prebjegom pilota (Goldstein, 2012: 548). FNRJ je 20. listopada 1949. izabrana kao dvogodišnja nestalna članica Vijeća sigurnosti UN-a, zahvaljujući potpori SAD-a (Jakovina, 2003: 288). SAD se odlučio za kratkoročnu novčanu pomoć za gospodarstvo i vojsku FNRJ, argumentirajući na kako nije potrebno potpisivanje nekih dugoročnih ugovora. Jugoslavija je

ipak komunistička zemlja i nema potrebe pomagati joj na duži period, kad se ona u bilo kojem trenutku može okrenuti protiv njih (Jakovina, 2003: 295).

Ipak, u novom prijateljstvu nije sve bilo tako bajno. Humanitarna i vojna pomoć su obećane, ali je isporuka kasnila. Tito je javno kritizirao SAD da odugovlači s isporukom (Goldstein, 2015: 547). Titova politika podrške iranskim ustancima protiv šaha i Vijetnamskim komunistima razljutila je SAD i Francusku (Pirjevec, 2012: 306). Uz sve te nesuglasice, u kolovozu 1950. Kongres SAD-a „izglasao je zakonsku osnovu za pružanje pomoći Jugoslaviji“ te sljedeće godine Tito potpisuje sporazum o vojnoj pomoći (Goldstein, 2012: 547-548). Veliku ulogu u odluci slanja pomoći Jugoslaviji odigrao je Korejski rat jer su se političari SAD-a odlučili za pomoć Titu, želeći maknuti pritisak sa svojih vojnika u Koreji (Brands Jr, 1987: 44). Na kraju, 1950. Kardelj podnosi izvještaj CK KPJ u kojem poziva na „uravnoteženu politiku prema Italiji i Grčkoj“ uz slaganje Tita i ostatka CK (Goldstein, 2012: 548). Jugoslavenska politika prestala je podupirati grčke komuniste te je krenula pripremati teren za poboljšanje odnosa s Italijom i Austrijom, a Tito je svoju obrambeno-ratnu retoriku pretvorio u onu koja naglašava mir i stabilnost. Iako na međunarodnom planu Jugoslavija nije ostala dužna kritiziranju SSSR-a, objavljujući u više navrata dokumente i korespondenciju između dvije države koja je dokazivala kako je sukob sa Sovjetima krenuo ranije, tu je važan govor Milovana Đilasa u „Specijalnom političkom komitetu UN-a“ u kojem je javno prozvao SSSR za vođenje neprijateljske politike (Goldstein, 2012: 549).

8.1. STRAH OD RUSKE INVAZIJE

Vijeće sigurnosti UN-a je na američki prijedlog prihvatilo vojnu intervenciju kao odgovor na napad Sjeverne Koreje na Južnu. Jugoslavija je prilikom glasanja ostala suzdržana, što je SAD zamjerio Titu (Pirjevec, 2012: 307-308). Aleš Bebler, predstavnik Jugoslavije u Vijeću sigurnosti, pokušao je popraviti situaciju priznavši delegatima SAD-a da imaju podršku Jugoslavije, ali oni to službeno ne mogu proglasiti zbog straha od invazije na samu zemlju (Pirjevec, 2012: 307-308). Sumnje su bile opravdane jer je Tito preko vlastitih lojalista u komunističkim partijama Mađarske, Finske, Rumunjske i Bugarske dobio informacije kako je Staljin naredio generalu Žukovu da pripremi nacрте za napad (Pirjevec, 2012: 309). Tito prihvaća pomoć od stručnjaka sa Zapada te svoje najbolje divizije postavlja u Sloveniji, jer su obavještajci dobili informacije da će upravo tamo Crvena Armija probiti frontu dođe li do sukoba (Pirjevec, 2012: 310). Sovjeti ovo shvaćaju kao „izdaju socijalizma“, kritiku koju je

javno iznio Molotov 1951. u Varšavi. Tito mu nije ostao dužan te 27. srpnja na proslavi obljetnice Dana ustanka na Kozari oštro kritizira SSSR kao državu koja je počinila najviše genocida u vlastitoj povijesti te u istom govori dosta hvali SAD (Pirjevec, 2012: 312). Jugoslavija je i zamalo pristupila NATO-u, ali na kraju, radi loše situacije s Italijom i Titove odluke kako ne želi strane trupe na vlastitom teritoriju, od toga nije bilo ništa (Goldstein, 2015: 554).

Početakom 1951. Tito uspostavlja kontakt s grčkim kraljem Pavlom u svrhu zajedničke obrane dođe li do sovjetske ofenzive. Dogovorili su se i o Albaniji, koju su planirali zauzeti i podijeliti dođe li do sukoba (Pirjevec, 2012: 314). U to vrijeme, SAD je dobio novog predsjednika, Dwighta D. Eisenhowera, koji je bio skloniji Titu znajući njegov doprinos u borbi protiv nacizma. Upravo Eisenhower nagovora Grčku, Tursku i Jugoslaviju da osnuju savez te predstavnici triju zemalja 28. veljače 1953. potpisuju „Ankarski sporazum o prijateljstvu“, čime su ojačali jugoistok Europe od potencijalne sovjetske invazije (Pirjevec, 2012: 314). Tito 1954. službeno odlazi u Atenu i Ankaru te u srpnju, na Bledu, Tito i predstavnici dvaju zemalja potpisuju „dvadesetogodišnji Balkanski pakt“ o međusobnoj pomoći i suradnji u slučaju invazije SSSR-a (Pirjevec, 2012: 314). Tito 1953. odlazi u London te se susreće s Churchillom u jako dobroj i prijateljskoj atmosferi finalizirajući svoje poboljšanje odnosa sa Zapadom.

8.2. TRŠĆANSKO PITANJE

Austrija je prva zemlja s kojom je Jugoslavija izgledila prijašnje probleme nakon sukoba sa Staljinom. Dok su na jednom polju rješavali probleme s Grcima, na drugom kraju zemlje, u Sloveniji, rješavalo se pitanje jugoslavenske nacionalne manjine. Već 1952., za vrijeme posjeta austrijskog ministra vanjskih poslova Karla Grubera Jugoslaviji, graničnih problema praktički više nije bilo, Jugoslavija se zadovoljila da Slovenci i Hrvati u Koruškoj i ostalim austrijskim pokrajinama imaju sva prava i slobode izražavanja (Graf, 2020: 202). Iako je situacija s Austrijom praktički smirena (iako je Tito i dalje bio u sukobu s KPA), na dnevnom redu se i dalje nalazio Trst.

Pitanje Trsta nakon prve krize nikada nije bilo u potpunosti riješeno i svima je bilo u potpunosti jasno da je podjela zemlje na zone upravljanja dobro trenutno rješenje, ali ne ostvarivo u budućnosti. Konferencija u Londonu 1952. donijela je odluku SAD-a te Velike Britanije da se Zona A u potpunosti preda pod nadzor Italiji (Goldstein, 2015: 550). To je izazvalo ogromne prosvjede diljem Jugoslavije te je samo u Zagrebu izašlo 200 000 ljudi na

ulice (Goldstein, 2015: 550). U Italiji se također prosvjedovalo, čak i u samome Trstu u kojem je policija intervenirala zabranivši prosvjede (Goldstein, 2015: 550). Na vlast u Italiji u kolovozu 1953. dolazi desničar Giuseppe Pelle, koji mobilizira vojsku prema granici Zone A bez da je obavijestio NATO, što je Tita jako razljutilo te i on priprema JA na granici sa Zonom B (Goldstein, 2015: 551).

NATO i Zapad su bili u problemima jer im se dva važna saveznika bore oko teritorija i nisu spremni napraviti ustupke. U listopadu dolazi do službene objave u kojoj se Trst prepušta Italiji, radi čega je Tito naprosto poludio. Organizirani su mitinzi i prosvjedi, od kojih je najopasniji bio u Beogradu u kojem je bijesna rulja provalila u američke i britanske ustanove te je interijer uništen. Tito je podržavao prosvjede, ali je naložio Rankoviću i UDBA-i da ih stavi pod kontrolu (Goldstein, 2015: 551). Talijani su također prosvjedovali, oni su htjeli i Zonu B pod svojom jurisdikcijom. Preko staroga Titovog prijatelja, Fitzroya Macleana, Jugoslavija, točnije Tito, daju Zapadu do znanja da su voljni argumentirano raspravljati o podjeli, ali također da ne prihvaćaju nikakva naređenja i nerealne prohtjeve (Goldstein, 2015: 552). 1954. u Londonu potpisan je sporazum u kojem se navodi kako Trst i okolica (Zona A) pripadaju Italiji, dok cijela Zona B i manji dio Zone A pripadaju Jugoslaviji (Goldstein, 2015: 552).

9. STALJINOVA SMRT I SMIRIVANJE SITUACIJE

Tito je znao za Staljinovo loše zdravlje još za vrijeme Jugoslavenskog posjeta Moskvi 1946., koji je protekao u jako prijateljskom tonu. Staljin se, kako navodi Pirjevec, prišuljao Titu s leđa, obgrlio ga i pokušao podići u šaljivom tonu. Nakon što se Tito okrenuo, kratko su popričali o zdravlju te, nakon što je Tito konstatirao da je zdrav, Staljin je odgovorio da je njegovo zdravlje narušeno aludirajući na to da će Tito biti taj koji će ostati širiti komunističko naslijeđe u Europi (Pirjevec, 2012: 234). Tito se kasnije prisjetio kako je prilikom istog posjeta, uspinjući se uz stube mauzoleja, Staljin probljedio i uspuhao se te je to pokušao sakriti držeći dah što je duže mogao, radi čega je Tito pomislio „Ta diši, bogati. Krepavaš“ (Pirjevec po Ćosiću, 2012: 235).

5. ožujka 1953. umro je Staljin (Petranović, 1988: 256). Vijest o tome Tita je dosegla za vrijeme službenog posjeta Britaniji te je Tito bio jako oprezan. Staljin je do zadnjih dana svog života prezirao Tita i upravo je te 1953. naredio KGB-u da organizira atentat, koji nije bio uspješan (Goldstein, 2015: 320). Otvorila se prilika da okruni sve ono što je godinama prije radio, da stvori vlastitu ravnotežu unutar bipolarnog svijeta, ali isto nije htio upasti u zamku

Sovjetskog Saveza te ostati bez savezništva Zapada i SAD-a. „Sposobni smo da osjetimo stupicu“ oprezno je nagovijestio vlastitu politiku tih dana (Maclean, 1980: 96). Jakovina tvrdi kako je Staljinova smrt došla „prebrzo“ jer bi još par godina razvitka Jugoslavije još više osnažilo prozapadne stavove kod samog Tita i vodstva KPJ (Jakovina, 2008: 151).

Tito je ozbiljno shvatio jedinstvenu priliku da bude državnik koji može biti posrednik između dvije najveće sile trenutno pošto Jugoslaviji nije bilo potrebno vezivanje ni za Istok ni za Zapad, samo suradnja s oboje (Bilandžić, 1985: 220). Titova prva pobjeda prema ostvarivanju svojih zamisli k neutralnom položaju je razumijevanje sa SAD-om, koji će Jugoslaviji nastaviti slati potrebnu pomoć u zamjenu za njezino nepristupanje Varšavskom paktu. Za vrijeme potpisivanja Balkanskog pakta s Grčkom i Turskom 1953., Tito se već dopisivao s Nikitom Hruščovom, Staljinovim nasljednikom (Pirjevec, 2012: 555). Hruščov je cijenio Tita, ali ga nije lišio kritika, smatrao je kako su u sukobu 1948. obje strane napravile pogreške i da mu je jedan od ciljeva bio vratiti Jugoslaviju u „socijalističku zajednicu“ (Pirjevec, 2012: 556).

Dana 25. svibnja 1955. Hruščov i njegova svita posjetili su Beograd (Goldstein, 2012: 557). Hruščov je u zračnoj luci u Beogradu održao govor u kojem se ispričao na lošem odnosu između dvije države. Također, vještim političkim manevrom, umjesto Staljina, je optužio Lavrentija Beriju i Viktora Abakumova, oba bliska Staljinova suradnika koji su u međuvremenu smijenjeni, zatvoreni i streljani. S jugoslavenske strane optužio je Milovana Đilasa koji je u tom trenutku bio osuđen na uvjetnu kaznu zatvora i ispao je iz Titovog kruga zato što je pretjerano zagovarao demokratizaciju i višestranačje (Goldstein, 2015: 557-562). Hruščov je na tom sastanku Titu i KPJ dao ultimatum u kojem je naglasio da, ako Jugoslavija odbije Sovjetski prijedlog u kasnije nazvanoj „Beogradskoj deklaraciji“, onda će sve one kritike o skretanju sa socijalističkog puta Jugoslavije biti – točne (Goldstein, 2015: 558). Beogradska deklaracija je potpisana te su se države obvezale da se neće miješati u unutarnje stvari druge zemlje i da je ustrojstvo same države, poput oblika socijalizma, samo njihova stvar (Goldstein, 2015: 558). Tito je u lipnju 1956. otišao u Moskvu, gdje je izvrsno dočekan, te je potpisao Deklaraciju o odnosima između SKJ (Saveza Komunista Jugoslavije) i KPSS-a (Goldstein, 2015: 560). „Moskovska izjava“, kako je deklaracija nazvana kasnije, označila je Titovu pobjedu, iako je Sovjeti nikada nisu priznali. Dogovorena je suradnja u „duhu internacionalističkih pristupa marksizma-lenjinizma“, ali je Jugoslaviji priznat stav o postojanju „različitih puteva u izgradnji socijalizma“ (Goldstein, 2015: 560). Tito je nesmetano mogao igrati ulogu državnika i postavio je temelje za izgradnju trećeg dijela svijeta, onih koji

su „nesvrstani“ između blokova. Jedini državnik koji je uspješno izvolijevao podršku SAD-a i SSSR-a u isto vrijeme, surađujući s njima te gradeći vlastitu državu uz njihovu pomoć, ali prema vlastitim pravilima.

10. ZAKLJUČAK

Rezolucija Informbiroa predstavljala je veliki problem Titu i Jugoslaviji. Dugogodišnja suradnja i prijateljstvo sa SSSR-om i zemljama u susjedstvu praktički je preko noći prerasla u otvoreno neprijateljstvo. Jugoslavija se morala bojati za vlastitu egzistenciju. Ipak, Tito je bio suočen i s gorim situacijama protiv njemačkog okupatora u Drugom svjetskom ratu te je imao privilegiju iskustva iz tog doba u ovoj novijoj krizi. Teritorijalne pretenzije Jugoslavije na Trst i Korušku te pokušaj ujedinjenja s Bugarskom i Albanijom neslavno su propale. Sol na ranu bila je jugoslavenska potpora grčkim komunistima koja je razljutila i zapadne saveznike i sami SSSR. Tito je odmah nakon Rezolucije odlučio pažljivo odgovarati na sovjetske kritike, ali u isto vrijeme ističući kako Jugoslavija i dalje podržava i slavi komunizam te SSSR kao državu predvodnicu istoga. Tu možemo vidjeti svu Titovu lukavštinu, slijedeći realizam kao pristup u međunarodnoj teoriji, u kojoj aktivno brani državu i interese zadržavajući potporu naroda, ali u isto vrijeme šalje poruku zemljama u susjedstvu koje su pod utjecajem SSSR-a kako je i dalje spreman za suradnju, stavljajući tako dodatan pritisak na SSSR koji ispada agitatorom.

Iz ove analize možemo zaključiti kako je Rezolucija Informbiroa prvobitno negativno utjecala na položaj Jugoslavije u međunarodnom poretku, izolirajući ju kompletno od jučerašnjih saveznika, dok je ideološki bila suparnica državama na Zapadu. Tito je na temelju vlastitih ratnih zasluga i karizme uspio osigurati potporu velikog djela službenih osoba na Zapadu te je to poštovanje iskoristio i upregnuo u vrh partije i diplomaciju kako bi popravio odnose. Uspio je dobiti međunarodnu novčanu i vojnu pomoć te je, usporedno s tim, popravio odnose s Austrijom i Grčkom, odustao je od Trsta te kompromisom popravio odnose i s Italijom, osiguravši tako apsolutnu potporu Velike Britanije i SAD-a. Prema tome, možemo sa sigurnošću reći da je Rezolucija Informbiroa nepredvidivo utjecala bolje na sam položaj Jugoslavije u svijetu, jer se nakon Rezolucije Jugoslavija okrenula neutralnosti i relativnom miru, odustajući od vlastitih teritorijalnih pretenzija.

Možemo zaključiti kako je također pozitivno utjecala na Titov položaj u državi jer mu je pružila izvrsnu priliku da se riješi i diskvalificira sve protivnike njegovog autoriteta. Ovo nije rad u kojem se veliča ili se nastoji prikazati Tita i KPJ u pozitivnom ili negativnom smislu. Goli

otok i cijeli period sukoba UDBA-e i ibleovaca je jedan od najmračnijih perioda ovih prostora, otvaranje logora, zatvaranja te psihičko i fizičko nasilje koje je UDBA, odnosno Tito koristio kako bi učvrstio vlast su duboko uznemirujući, ali su također odličan pokazatelj Tita kao državnika koji ne preže pred ničim kako bi učvrstio, odnosno osigurao neometanost njegove vlasti u državi.

Ovaj rad osporava početnu hipotezu postavljenu na početku rada jer nam je sada poznato kako Rezolucija Informbiroa nije trajno oslabila Jugoslaviju, već privremeno, ona ju je prisilila da povuče potrebne poteze kako bi sačuvala stabilnost i neovisnost. Nadalje, Jugoslavija je bila u teškoj ekonomskoj situaciji ali nikada nije postala ovisna o ekonomskoj pomoći SAD-a koja joj je naravno koristila, ali nakon smirivanja odnosa sa SSSR-om i postizanja novih trgovinskih partnera sa zemljama *trećeg svijeta* uspjela je ostvariti značajni ekonomski rast i stabilnost na tom polju, što kompletno pobija hipotezu. Jugoslavija je naposljetku dobila na važnosti i prestižu u međunarodnom sustavu vlasti, Titu je Rezolucija pomogla da poveća vlastiti kult ličnosti te učvrsti vlast, ostaje nam samo odgovor na potpitanje: na koji je način sukob sa Staljinom pružio novu legitimaciju Titovom režimu? Tito je iz Drugog svjetskog rata izašao kao pobjednik te je imao apsolutnu potporu naroda i velike većine političara u zemlji. Rezolucija je na kratko poljuljala to što u domaćem pogledu što u inozemnom, ali je nakon Staljinove smrti, te rješavanja sukoba sa Zapadom te kasnije s Istokom i samim SSSR-om, bilo jasno da je Tito ostvario novu ulogu u svijetu. Njegovi govori o miru i „trećem putu“ nadahnuli su mnoge zemlje trećeg svijeta što je kasnije pridonijelo stvaranju Pokreta Nesvrstanih, među kojima je kasnije Tito imao veliku i važnu ulogu. Tako da nema sumnje da je sukob sa SSSR-om i odolijevanje Staljinovom pritisku donijelo novu legitimaciju Titu u Jugoslaviji, ali i u međunarodnom sistemu.

POPIS LITERATURE:

Banac, Ivo (1988.) *Sa Staljinom protiv Tita: Informbirovski rascjepi u jugoslavenskom komunističkom pokretu*, Zagreb: Globus

Bilandžić, Dušan (1985.) *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije: Glavni procesi 1918 – 1985*. Zagreb: Školska knjiga

Brands, Jr., Henry W. (1987.) Redefining the Cold War: American Policy toward Yugoslavia, 1948–60. *Diplomatic History*, 11, (1), 41–53.

Churchill S., Winston i dr. (1957.) *Correspondence between the Chairman of the Council of Ministers of the USSR and the Presidents of the USA and the Prime Ministers of Great Britain During the Great Patriotic War of 1941-1945. Volume 1 Correspondence with Winston S. Churchill and Clement R. Atlee (July 1941 - November 1945)*. Moskva: Progress Publishers

Dragišić, Petar (2020.) Walking a Tightrope: Tito's Regional Ambitions and the Cominform Resolution. U: Jakovina, Tvrtko i Previšić, Martin (ur) *The Tito – Stalin split 70 years after* (str 33-45). Zagreb, Ljubljana: University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social sciences, FF press & Ljubljana university press, Faculty of Arts

Goldstein, Ivo (2020.) The Tito-Stalin split of 1948 as a Personal Conflict. U: Jakovina, Tvrtko i Previšić, Martin (ur) *The Tito – Stalin split 70 years after* (str 15-32). Zagreb, Ljubljana: University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social sciences, FF press & Ljubljana university press, Faculty of Arts

Goldstein, Ivo i Goldestein, Slavko (2015.) *Tito*, Zagreb: Profil knjiga

Graf, Maximilian (2020.) Upside- down: Bilateral and Transnational Relations between Austria and Yugoslavia before and after 1948. U: Jakovina, Tvrtko i Previšić, Martin (ur) *The Tito – Stalin split 70 years after* (str 197-206). Zagreb, Ljubljana: University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social sciences, FF press & Ljubljana university press, Faculty of Arts

Iatrides, John O. (2005) Revolution or Self-Defense? Communist Goals, Strategy, and Tactics in the Greek Civil War. *Journal of Cold War Studies*; 7 (3): 3–33.

Ivašković, Igor (2022) Motivi jugoslavensko-bugarskog povezivanja potkraj 2. svjetskog rata i u poraću, *Društvena istraživanja*, 31 (3), 517-536.

Jandrić, Berislav (1994.) Djelatnost sljedbenika rezolucije informbiroa u Hrvatskoj 1948. – 1953. *Časopis za suvremenu povijest*, 26 (2), 317-335.

- Jakovina, Tvrtko (2003.) *Američki komunistički saveznik: Hrvati, Titova Jugoslavija i Sjedinjene američke države 1945. – 1955.* Zagreb: Profil i Srednja Europa
- Jakovina, Tvrtko (2008) Hrvatska/Jugoslavija u svjetskoj politici. U: Badovinac, Tomislav (ur) *Titovo doba: Hrvatska prije, za vrijeme i poslije* (str. 147-184). Zagreb: Savez društava “Josip Broz Tito” Hrvatske
- Jakovina, Tvrtko i Previšić, Martin (2020.) Challenging the Cominform: Tito – Stalin Split 70 years later. U: Jakovina, Tvrtko i Previšić, Martin (ur) *The Tito – Stalin split 70 years after* (str 7-14). Zagreb, Ljubljana: University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social sciences, FF press & Ljubljana university press, Faculty of Arts
- Jakovina, Tvrtko (2011.) *Treća strana Hladnog rata*, Zagreb: Fraktura
- Jović, Dejan (2013.) Uvod u studij realizma U: Jović, Dejan (ur) *Teorije međunarodnih odnosa: realizam* (str 15-38). Zagreb: Politička kultura
- Kezić, Valentina (2019.) Tito u raljama Krokodila. *Pro tempore*, (14), 40-53.
- Klasić, Hrvoje (2016.) The Tito-Stalin Football War. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 48 (1), 404-404.
- Lees, Lorraine M. (1978.) The American Decision to Assist Tito, 1948–1949. *Diplomatic History*, 2(4), 407–422.
- Maclean, Fitzroy (1980.) *Josip Broz Tito: A pictorial biography*. Zagreb: Mladost
- Maclean, Fitzroy (1957.) *The heretic: The life and times of Josip Broz-Tito*. New York: Harper
- Marantzidis, Nikos (2013) The Greek Civil War (1944–1949) and the International Communist System. *Journal of Cold War Studies*, vol. 15, no. 4, 2013, pp. 25–54.
- Mearsheimer, John J. (2013.) Strukturalni realizam U: Jović, Dejan (ur) *Teorije međunarodnih odnosa: realizam* (str 87-104). Zagreb: Politička kultura
- Mirić Slavković, Božica (2020.) Cooperation between Yugoslav and Albanian youth 1945–1948. Institut za noviju istoriju Srbije. 225-241
- Perović, Jeronim (2007.) The Tito-Stalin Split: A Reassessment in Light of New Evidence. *Journal of Cold War Studies*, 9 (2), 32–63.

Petranović, Branko (1988) *Istorija Jugoslavije, knjiga III – Socijalistička Jugoslavija 1945-1988*. Beograd: Nolit

Pirjavec, Jože (2012.) *Tito i drugovi*. Zagreb: Mozaik knjiga

Previšić, Martin (2012) Informbiroovska emigracija. *Historijski zbornik*, 65 (1), 171-186.

Previšić, Martin (2019.) *Povijest Golog otoka*. Zagreb: Fraktura

Radelić, Zdenko (2006.) *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. od zajedništva do razlaza*. Zagreb: Školska knjiga

Radelić, Zdenko (2010.) Pripadnici Udbe u Hrvatskoj osuđeni zbog Informbiroa. *Časopis za suvremenu povijest*, 42 (2), 367-412.

Rossidis, Zafirios (2009.) Raskid Tito-Staljin prema viđenju grčkog tiska 1948. godine. *Časopis za suvremenu povijest*, 41 (2), 367-390.

Ružičić-Kessler, Karlo (2020.) The Tito – Stalin Split and its Adriatic Dimension: Regional Rifts in a „Monolithic“ Movement. U: Jakovina, Tvrtko i Previšić, Martin (ur) *The Tito – Stalin split 70 years after* (str 183-196). Zagreb, Ljubljana: University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social sciences, FF press & Ljubljana university press, Faculty of Arts

Strugar, Vlado (1978.) *Jugoslavija 1941-1945*. Beograd: Partizanska knjiga

Suljagić, Boris (2019) Odnos jugoslavenskoga i albanskoga komunističkog vrha od kraja Drugoga svjetskog rata do prekida odnosa (1945. – 1948.). *Časopis za suvremenu povijest*, 51 (1), 213-230.

United Nations (1950) Treaty Series: Treaty of Peace with Italy. Signed at Paris, on 10 February 1947, Volume 49, United Nations Treaty Collections

Vukmanović Tempo, Svetozar (1971.) *Revolucija koja teče: Memoari*. Beograd: Komunist

Sažetak

Rezolucija Informbiroa kao katalizator sukoba između dvije države zajedničkog ideološkog polja godinama je interesirala znanstvenike. Ova godina označila je 75. godišnjicu same Rezolucije i sukoba Tita i Staljina, te je u ovom današnjem bipolarnom svjetskom okruženju Rezolucija relevantnija nego ikad. Znanstvenici su se fokusirali na osobni tip sukoba, kult ličnosti koji su Tito i Staljin ostavili iza sebe, te kako su njihove težnje za vlašću dovele do same Rezolucije. Ovaj rad ispunjava tematsku prazninu tako što objašnjava početni prijateljski odnos Jugoslavije i SSSR-a za vrijeme Drugog svjetskog rata, te u istom vremenskom periodu ukratko objašnjava prijevore sa Zapadom oko ustrojstva vlasti Jugoslavije nakon rata. Tršćanskom krizom, te kratkom analizom Jugoslavenkog sukoba s Austrijom, Albanijom, Bugarskom te Grčkom odnosno njihovim partijama, uvodi se polako u samu bit sukoba te Rezolucije. Nakon što su uzroci sukoba objašnjeni, sama Rezolucija dolazi na red, gdje se detaljno objašnjava teška diplomatska i ekonomska situacija u kojoj se KPJ tada našla. Nakon Rezolucije, obrađuje se početak diplomatske suradnje sa Zapadom, smrt samoga Staljina te smirivanje odnosa sa SSSR-om. Obradom teme na ovakav detaljan način želi se točno objasniti na koji je način sama Rezolucija utjecala na položaj Jugoslavije u svijetu, te kako je sukob utjecao na položaj Tita u Jugoslaviji. Odgovorom na istraživačka pitanja rad ispunjava svoju zadaću te ostavlja sažet i točan prikaz događaja te može poslužiti kao nadograda znanstvenicima koji žele detaljno analizirati jedan od aspekata Rezolucije ili komparativno istražiti razlike i sličnosti svjetske politike za vrijeme Rezolucije te danas.

KLJUČNE RIJEČI: *Rezolucija, Informbiro, Tito, Staljin, partija, Zapad, Istok, saveznici, SSSR, Jugoslavija*

Abstract

Researchers have long been interested in the Informbiro Resolution as a catalyst for conflict between states sharing a common ideological field. This year marked the 75th anniversary of the Resolution itself, as well as the conflict between Tito and Stalin, and the Resolution is more relevant than ever in today's multipolar world. Several scholars have studied the personal types of conflict that Tito and Stalin left behind, the cult of personality that they cultivated, and how their efforts to attain power led to the Resolution. As it briefly explains the disputes with the West regarding Yugoslavia's post-war government structure, this paper fills the thematic gap by explaining Yugoslavia's initial friendly relationship with the USSR during the Second World War. The Trieste crisis and a brief analysis of the Yugoslav conflict with Austria, Albania, Bulgaria and Greece, and their communist parties, introduce the essence of the conflict and the Resolution. After the causes of the conflict have been explained, the Resolution itself comes into order, where the difficult diplomatic and economic situation in which the CPY found itself at the time is explained in detail. Afterwards, the beginning of diplomatic cooperation with the West, Stalin's death and the calming of relations with the USSR are discussed. It is intended to explain in detail how the Resolution itself affected Yugoslavia's position in the world, and how the conflict affected Tito's position in Yugoslavia. By answering the research questions, the work fulfills its task and leaves a concise and accurate account of the event, which serves as an upgrade for scientists who want to analyze in depth one of the aspects of the Resolution or compare world politics during the Resolution with today.

Keywords: *Resolution, Informbiro, Yugoslavia, USSR, Tito, Stalin, communist party, East, West*